

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Social kompetens i förskolan

– en intervjustudie med åtta förskollärare

Linda Berg
Amanda Hassléus

LAU370

Handledare: Rauni Karlsson

Examinator: Anne Dragemark Oscarson

Rapportnummer: HT09-2611-073

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel:	Social kompetens i förskolan - en intervjustudie med åtta förskollärare
Författare:	Linda Berg och Amanda Hassléus
Termin och år:	Höstterminen 2009
Kursansvarig institution:	Sociologiska institutionen
Handledare:	Rauni Karlsson
Examinator:	Anne Dragemark Oscarson
Rapportnummer:	HT09-2611-073
Nyckelord:	Förskollärare, Lek, Samspel, Social kompetens

Syftet med studien är att undersöka hur förskollärare resonerar kring begreppet social kompetens. Vi har i vår studie använt oss av kvalitativa semistrukturerade intervjuer och respondentgruppen består av åtta förskollärare från tre olika förskolor. I bearbetningen och analysen av materialet har vi inspirerats av hermeneutiken. De resultat som framkommit i studien visar att social kompetens för förskollärarna, i stora drag, handlar om att kunna samspela med andra människor samt att kunna fungera i en grupp. Arbetet med att utveckla barnens sociala kompetens är något som förskollärarna menar sker nästan hela tiden och som skall genomsyra hela verksamheten. Resultatet visar att förskollärarna anser att barnet till viss del är socialt kompetent redan från födseln, men att individens totala sociala kompetens utvecklas och förfinas under livets gång och då i samspelet tillsammans med andra människor. När förskollärarna resonerar kring betydelsen av social kompetens för samhället så talar de i första hand om att det har betydelse i alla möten som sker mellan människor i olika situationer ute i samhället. De didaktiska konsekvenser vi kan se efter att ha genomfört denna undersökning är att det är viktigt att man inom arbetslaget samtalar och diskuterar kring hur man definierar begreppet och vad man anser vara viktigt i utvecklandet av social kompetens. Detta för att kunna utveckla ett gemensamt förhållningssätt och skapa de bästa möjliga förutsättningarna för barnen. Vi har även förstått att det är viktigt att man som pedagog är medveten om sitt eget förhållningssätt, eftersom de attityder samt det samtalsklimat som finns mellan de människor som arbetar runt om barnen har betydelse för vilket samtals- och samspeklösklimat som utvecklas mellan barnen. Miljön i förskolan skall ge barnen verktyg och situationer som gör det möjligt för dem att utveckla sin sociala kompetens.

Förord

Vi vill först och främst rikta ett stort tack till de förskollärare som deltagit i vår undersökning för deras varma bemötande och visade intresse. Vi vill även rikta ett tack till vår handledare Rauni Karlsson som har varit till stor hjälp i arbetet under processens gång.

Under vår studietid har vi på olika sätt stött på begreppet social kompetens, speciellt i all den kurslitteratur som har behandlats. Det var här vår nyfikenhet började, att inte bara läsa om begreppet utan även att undersöka hur förskollärare resonerar kring begreppet social kompetens och hur det kommer till uttryck i verksamheten.

Vi har under hela processen med undersökningen haft ett tätt samarbete och ett väl fungerande samspel. Alla beslut gällande undersökningen har tagits i samråd med varandra.

Partille 2009-12-27

Alingsås 2009-12-27

Amanda Hassléus

Linda Berg

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
2. Syfte och frågeställningar	2
3. Bakgrund.....	3
3.1. Styrdokument.....	3
3.1.1 Barnstugeutredningen	3
3.1.2 Pedagogiskt program för förskolan.....	3
3.1.3 Läroplanen för förskolan, 1998	4
3.2. Social kompetens	4
3.2.1 Historik.....	4
3.2.2 Definitioner av social kompetens	5
3.2.3 Sociala färdighetsområden	5
3.2.4 Utvecklandet av social kompetens.....	6
3.2.5 Pedagogens roll i utvecklandet av barns sociala kompetens.....	8
3.2.6 Betydelsen av social kompetens för individen och för samhället	9
3.3. Sammanfattning av litteraturen.....	10
4. Teoretiskt perspektiv	11
5. Metod.....	13
5.1. Datainsamlingsmetod	13
5.2. Urval.....	13
5.3. Avgränsning.....	14
5.4. Procedur.....	14
5.5. Databearbetning och analysmetod	15
5.6. Tillförlitlighet.....	15
5.7. Etiska överväganden.....	16
6. Resultatredovisning.....	17
6.1. Innebörden av social kompetens i förskolan.....	17
6.1.1 Hävda sig själv.....	17
6.1.2 Empati	18
6.1.3 Kommunikation	18
6.1.4 Konfliktlösning	19
6.1.5 Normer och regler	19
6.2. Förskollärares resonemang kring arbetet med barns sociala kompetens.....	19
6.2.1 Hela tiden	19
6.2.2 Planerade aktiviteter.....	20
6.2.3 Leken.....	20
6.2.4 Eget förhållningssätt	21
6.3. Betydelsen av social kompetens för barnets lärande och utveckling.....	21
6.4. Betydelsen av social kompetens för samhället	22
7. Slutdiskussion.....	23
7.1. Metoddiskussion	23
7.2. Innebörden av social kompetens i förskolan.....	23
7.3. Förskollärares resonemang kring arbetet med barns sociala kompetens.....	25
7.4. Betydelsen av social kompetens för barnets lärande och utveckling.....	26
7.5. Betydelsen av social kompetens för samhället	27
7.6. Didaktiska konsekvenser	27
7.7. Fortsatt forskning	28
Referenslista	29
Bilaga 1 Intervjuguide	
Bilaga 2 Missivbrev	

1. Inledning

Under vår utbildning har vi bildat oss uppfattningen att social kompetens är en viktig del i barns utveckling och lärande. Det sociala samspelets betydelse för barns lärande och utveckling är något som ständigt har återkommit i den kurslitteratur som vi läst under utbildningens gång. Vårt intresse har därför väckts av att titta på hur förskollärare ute i verksamheterna resonerar kring begreppet.

Begreppet social kompetens har funnits i Sverige under en förhållandevis kort tid, men har trots det blivit ett stort och vitt omtalat begrepp inom en rad olika situationer och kontexter. År 1999 hade den dåvarande skolministern en önskan om att göra social kompetens till ett obligatoriskt ämne i skolan (Eriksson, 2001:11-12). Social kompetens är ett begrepp som vi upplever att det talas mycket om såväl i förskolan som i skolan. Förskolan är en social arena där barn dagligen möter olika människor, såväl barn som vuxna. Barngrupperna i förskolan blir allt större vilket ökar kraven på socialt samspel mellan barnen, vilket vi också har märkt av när vi har varit ute i olika verksamheter under utbildningens gång.

I takt med att samhället utvecklas ställs det allt större krav på att som människa kunna möta, kommunicera och samarbeta med andra människor i olika typer av gruppkonstellationer och i olika sammanhang. Kari Pape (2001:21) som har magisterexamen i förskolepedagogik och som konsekvent har arbetat med social kompetens i förskolan under många år menar att vi i dagens samhälle går mot ett utökat antisocialt sätt att vara och agera mot varandra. I massmedia möts vi dagligen av olika våldshandlingar och kriminella gärningar som kraftigt har ökat under senare år. Pape (2001:21) menar att social kompetens i grund och botten handlar om kunskaper och värderingar som gör det möjligt för oss att kunna umgås med varandra och om vi tittar på det klimat som råder i samhället idag så verkar det som att många av oss människor har svårt att klara detta umgänge fullt ut. Utifrån dessa aspekter ser vi det som viktigt och betydelsefullt att belysa vilken roll förskolan har i utvecklandet av barns sociala kompetens.

Enligt läroplanen för förskolan är det av stor vikt att, i vårt samhälle som befinner sig i ständig förändring, ha förmåga att kunna samarbeta och kommunicera med andra människor. Verksamheten skall visa på vikten av omtanke och omvårdnad om andra människor samt vikten av hänsynstagande inför varandra. Barns förmåga till empati, inlevelse och sympati vad gäller andra individers situation skall främjas. Läroplanen framhåller även att vuxna är betydelsefulla vägledare och förebilder för barnen, då de vuxnas egna synsätt och förhållningssätt har inverkan på barnen (Utbildningsdepartementet, 2006:3-5). Utifrån detta anser vi det vara av stor vikt att få en större inblick i hur förskollärare resonerar kring arbetet med att utveckla barns sociala kompetens. Vi tror oss, i vårt kommande yrkesliv, kunna ha stor nytta av den kunskap kring utvecklandet av barns sociala kompetens, som genomförandet av denna undersökning kan ge oss.

2. Syfte och frågeställningar

Vårt syfte med studien är att undersöka hur förskollärare resonerar kring begreppet social kompetens.

Utifrån vårt syfte använder vi oss av följande frågeställningar:

- Vad anser förskollärare att begreppet social kompetens innefattar i förskolans verksamhet?
- Hur anser förskollärare att de arbetar för att främja barns utveckling av social kompetens?
- Vilken betydelse anser förskollärare att social kompetens har för barnets lärande och utveckling?
- Vilken betydelse anser förskollärare att utvecklandet av social kompetens har för samhället?

3. Bakgrund

Vi kommer här att redogöra för tidigare forskning kring social kompetens och kring de förmågor och färdigheter som anses vara kopplade till begreppet. Dessa förmågor och färdigheter går även att återfinna i olika styrdokument, såväl i dagens styrdokument som i tidigare styrdokument, vilket vi också kommer att redogöra för här.

3.1 Styrdokument

3.1.1 Barnstugeutredningen

Barnstugeutredningens slutliga redogörelse, *Förskolan*, kom ut 1972 i två olika dokument. I dessa dokument togs både det inre och yttre utförandet av förskolans verksamhet upp (Simmons-Christenson, 1997:245). Det var i denna redogörelse som man väckte förslag om att pedagogerna inom förskolan skulle arbeta i arbetslag. Andledningen till detta var att barnen skulle få verktyg för samverkan samt konfliktlösning. Samspelet ansågs utgöra en viktig del i barns lärande och utveckling. Det föreslogs även att göra barngrupperna mer åldersheterogena. Detta sågs som positivt eftersom barnen då kunde lära av varandra. Att befinna sig i en grupp menade man gav goda sociala vinster (Williams, Sheridan & Pramling Samuelsson, 2000:38). Två av de övergripande mål för förskolan som sattes upp kan sammanfattas på följande sätt:

- Förskolan skall se till att möjliggöra för att barnens kommunikationsförmåga successivt kan utvecklas i samspelet med andra människor. Barnet skall få en allt mer ökande medvetenhet om sina olika uttryckssätt, som genom bild, ord, rörelse och ljud.
- Tillsammans med förskolan skall föräldrarna ge barnet förutsättningar för att skapa en god uppfattning om sig själv som människa. Detta är grunden för att barnet senare skall ha förmåga att samspela med andra människor i olika sammanhang (Simmons-Christenson, 1997:246-247).

Den pedagogik som utredningen förespråkade, var en pedagogik som förordade en konsekvent kommunikation. Den utgick från en ömsesidighet mellan vuxna och barn i känslor, tankar, handlingar samt värderingar, som anläggs genom samspel och samtal människor emellan. Utredningen framhöll vikten av att barnen konkret måste få uppleva samspelets villkor av att ge och ta i ett samspel med andra individer (Myrdal m.fl. 1982:23-24).

3.1.2 Pedagogiskt program för förskolan

Det pedagogiska programmet för förskolan uppkom 1987 genom socialstyrelsens allmänna råd. Det pedagogiska programmet inleds med ett antal målformuleringar och en av dessa framhåller att förskolan skall lägga grunden så att varje barn utvecklas till en öppen individ som har förmåga att visa hänsyn och inlevelse, som kan samspela och samarbeta med andra människor samt har förmåga att kunna uttrycka sin uppfattning (SOU 1997:32). Det pedagogiska programmet tar upp vikten av att barn är i behov av varandra och att barn tar lärdom av varandra. Barnens betydelse för varandra i det sociala och psykologiska livet ses som en viktig resurs i det förskolepedagogiska arbetet (Williams m.fl. 2000:40-41). Genom att barnen under dagen får vistas med andra barn i en barngrupp ges de möjligheter att utveckla olika sociala mönster av god art (Lindahl, 1998:72).

För barns lärande och utveckling ses den dialektiska processen mellan barnet och dess omgivning som viktig, enligt det pedagogiska programmet. Det är genom denna process som

barn skapar normer och värden. Här belyser man att den vuxne har en viktig roll (Johansson, 2001:17). Förskoleverksamheten skall enligt det pedagogiska programmet utgöras av omsorg, omvårdnad, inläring, arbete, lek samt skapande aktiviteter (SOU 1997:32). Det pedagogiska programmet betonar att leken är mycket betydelsefull för barns utveckling och att den därför inte skall betraktas som enbart ett tidsfördriv. Barnets lärande och utveckling ses som en ständigt fortlöpande process och sker i alla typer av situationer (Lindahl, 1998:72, SOU 1997:32).

3.1.3 Läroplanen för förskolan, 1998

Läroplanen för förskolan (Lpfö98) tar upp vikten av att verksamheten skall stödja barnens förmåga till empati och omtanke om andra samt förmågan till inlevelse i andra människors situation. Förskolan skall stimulera och utveckla barnens sociala och kommunikativa kompetens, detta genom att ha en kulturell och levande social miljö. För barns lärande och utveckling ses leken som mycket viktig. Leken skall präglade verksamheten inom förskolan för att befärja barns lärande och utveckling. Genom leken och det lustfyllda lärandet stimuleras barnens kommunikativa förmåga, fantasi, inlevelse samt barnens förmåga till samarbete och att kunna lösa problem tillsammans med andra. Alla som är verksamma inom förskolan skall arbeta för att stimulera barnens samspel med varandra samt finnas som ett stöd för att reda ut konflikter, missförstånd och arbeta för att barnen respekterar varandra. Läroplanen framhåller även att vuxna är betydelsefulla vägledare och förebilder för barnen, då de vuxnas egna synsätt och förhållningssätt har inverkan på barnen. Förskolan skall sträva efter att varje barn utvecklar sin förmåga att kunna lyssna, berätta samt reflektera och ge uttryck för sina egna åsikter. Barnen skall även utveckla sin förmåga att både fungera enskilt samt i en grupp och här utveckla sin förmåga att kommunicera och uttrycka sina tankar och funderingar. Arbetet i barngruppen skall planeras så att arbetslaget arbetar för att stimulera och utveckla barnens sociala utveckling (Utbildningsdepartementet, 2006:3-6& 8-10).

3.2 Social kompetens

3.2.1 Historik

Enligt Persson (2003:179) användes begreppet social kompetens för första gången år 1935 i en artikel skriven av amerikanen Edgar Doll. Doll hade under 1920-, 30- och 40-talen en central plats inom amerikansk psykologi. Han var dessutom chef över forskningslaboratoriet på den skola i New Jersey, USA som idag heter *The Vineland Training School*. Skolan upprättades år 1887 och var en träningskola som hade till uppgift att ta hand om de barn som på den tiden kallades "svagsinta". Edgar Doll presenterade i sin artikel ett instrument som han själv varit med om att utveckla, *The Vineland Social Maturity Scale*, som kunde användas för att mäta en människas sociala kompetens. Mätinstrumentet hade för avsikt att påvisa om en individ hade uppnått den mognad som specifikt är knuten till ålder, enligt den tidens syn på barnets utveckling. Social kompetens ses som det totala resultatet av en människas förmåga och färdighet. Enligt Persson beskrivs social kompetens av Edgar Doll som "personlig social mognad" samt preciseras som "människans förmåga att vara individuellt självständig och socialt ansvarstagande" (Doll 1953 i Persson 2003:179).

Begreppet social kompetens utvecklades således för att kartlägga och redogöra för de "svagsinta" personernas avvikelse från det som då ansågs vara normalt. Idag är begreppet allmänt känt och används inte längre i detta syfte. Däremot finns det likheter mellan Edgar Dolls definition av social kompetens från 1930-talet och de definitioner som vissa forskare som har studerat social kompetens i förskolan i dagens samhälle använder sig av. Likheterna

består i att definitionerna dels betonar individens självständighet och dels individens ansvar för och hänsyn gentemot andra människor (Persson, 2003:181).

3.2.2 Definitioner av social kompetens

Ogden (2003:223) menar att begreppet social kompetens är svårt att precisera på ett klart och tydligt sätt. Förklaringar av social kompetens kan lätt bli antingen för vida och omfattande eller alldeles för snäva. Ogden anser att en människas personliga kompetens utgörs av tre centrala delar: kognitiv kompetens, fysisk kompetens och social kompetens. Han menar att social kompetens består av förmågor, kunskaper och förhållningssätt som möjliggör för en människa att kunna upprätta och bevara sociala relationer. Den sociala kompetensen är nödvändig för att människan skall kunna fungera i olika sociala situationer samtidigt som den också är en förutsättning för att en individ skall kunna upprätta vänskapsrelationer som är personliga och intima.

Pape (2001:21) menar att social kompetens har att göra med ”konsten att umgås med varandra”. Hon menar att social kompetens i grund och botten handlar om kunskaper och värderingar som gör det möjligt för oss att kunna umgås med andra människor och kunna samspela sinsemellan. Den sociala kompetensen innefattas enligt Pape, precis som Ogden också menar, som en del i en människas generella kompetens. Hon definierar social kompetens på följande sätt:

Sammanfattningsvis kan vi säga att social kompetens står för resurser som gör det möjligt att möta utmaningar i samspelssituationer, samtidigt som barnet trivs, har god självbild och undviker att skada andra. Jag tycker att denna balans mellan hänsyn till sig själv och hänsyn till andra är av avgörande betydelse och måste anses vara helt central. (Pape, 2001:25)

Persson (2003:185) menar i sin tur att social kompetens bör ses i ett vidare sammanhang. Han definierar begreppet som ”individens förmåga att hantera relationer mellan sig själv, de andra och samhället”. Som social deltagare i samhället innebär social kompetens att individen har förståelse för samt vilja och förmåga till att framhålla sin personliga mark samtidigt som individen har förmåga att kontrollera sig själv så att den respekterar andra människors personliga mark. I den händelse individen råkar kränka en annan människas personliga territorium ingår det i den sociala kompetensen att vilja och kunna gottgöra sådana överträdelser.

3.2.3 Sociala färdighetsområden

Pape (2001:32) nämner fem färdighetsområden, utifrån Lamers indelning, som hon menar är kopplade till social kompetens. De färdighetsområden som Pape nämner är: självhävdelse, empati, positivt socialt beteende, självkontroll samt lek/glädje och humor. Ogden (2003:238) nämner också fem färdighetsområden, utifrån Gresham och Elliots tematiska gruppering, som han i sin tur anser är starkt kopplade till social kompetens och som han menar täcker in de mest essentiella sociala färdigheterna som barn nyttjar i samspelet med andra människor. Dessa områden har viss överensstämmelse med de områden som Pape nämner och är: empati, samarbete, självhävdelse, självkontroll och ansvarstagande. Både Pape och Ogden betonar dock att tolkningen av huruvida en person är socialt kompetent eller kompetent inom varje enskilt färdighetsområde är knuten till i vilken situation och vilken kultur som tolkningen görs.

Självhävdelse innebär enligt Ogden (2003:236) att barnet kan ta kontakt med andra människor samt kan ta egna initiativ till sociala aktiviteter tillsammans med andra. Han framhåller att självhävdelse också innebär att kunna uttrycka och stå upp för sina egna åsikter, även om

andra inte tycker likadant. Barn kan även hävda sig på sätt som upplevs som negativa och Ogden menar att det därför bör betonas att den självhävdelse som här avses handlar om beteenden och handlingar som anses och upplevs som positiva av andra människor. Pape (2001:36-38) beskriver självhävdelse på samma sätt som Ogden, men tillägger att det också handlar om att vara sig själv och om att ta plats bland andra människor. Pape menar att barnets förmåga att kunna hävda sig själv är starkt knutet till barnets självkänsla och tro på sig själv.

Självkontroll handlar enligt Pape (2001:40) om att individen kan "hålla tillbaka sig själv lite" i interaktionen med andra människor. Hon menar att det skall finnas en balans mellan självhävdelsen och självkontrollen. Självkontroll innebär även att individen kan hantera sina aggressioner samt kan hantera konfliktsituationer på ett konstruktivt sätt. Enligt Ogden (2003:237) handlar självkontroll om att individen kan kontrollera och hantera sina egna starka känslor, men också om att kunna kompromissa och kunna hantera turordningsregler.

Empati innebär att visa omsorg om andra samt respektera andra människors åsikter och känslor, menar Ogden (2003:235). Han anser att empatin har en kognitiv och en emotionell sida. Den kognitiva delen handlar om förmågan att kunna se saker ur en annan människas perspektiv. Den emotionella delen handlar i sin tur om förmågan till inlevelse i en annan människas situation. Pape (2001:43) beskriver empati på ett mycket snarligt sätt och menar att empati är förmågan till förståelse för och inlevelse i andra människors situation.

Positivt socialt beteende är enligt Pape (2001:49) nära förbundet med empati och består av positivt sociala handlingar som utförs till förmån för någon annan eller för att hjälpa eller stötta någon annan.

Lek/glädje och humor. Pape (2001:56,62-63) menar att leken är nära knuten till social kompetens eftersom den har en nyckelposition i barnets sociala liv. Humor har i sin tur betydelse för lekförmågan. Pape menar att humor är något som alla människor har, men att den visas och yttras på olika sätt hos olika personer. Att våga tramsa och skoja är centralt inom detta område.

Samarbete handlar om att barnet kan hjälpa andra människor samt dela med sig till andra, menar Ogden (2003:236). Han framhåller att samarbete också handlar om att barnet kan följa regler och direktiv.

Ansvarstagande innebär enligt Ogden (2003:238) att ta ansvar för egna tillhörigheter och visa respekt gentemot andras tillhörigheter, men också att hålla sådant som man tillsammans kommit överens om.

3.2.4 Utvecklandet av social kompetens

Social kompetens är enligt Williams (2006:25) inget fristående utan utvecklas parallellt med att barn lär och utvecklas inom andra områden. Tidigare har man trott att barnets sociala utveckling i hög grad varit avhängigt barnets ålder och mognad. Forskning från idag visar i stället att nära och trygga relationer samt vilka erfarenheter barnet gör i samspelet med andra människor har en väsentlig betydelse för barnets sociala utveckling (Pape, 2001:43). Ett positivt samspel mellan vuxna och barn utgörs av att båda parterna visar varandra respekt och engagerar sig i varandra. En god kommunikation mellan vuxna och barn står då i fokus och denna kommunikation skall bygga på en ömsesidig dialog samt att parterna bekräftar och respekterar varandra (Hundeide 1999 i Williams m.fl. 2000:104-105).

Johansson (2001:24) menar att det är genom kommunikation med andra människor som barn skapar mening. Hon framhåller även att barns möten med andra människor och deras sätt att vara lär barnen förstå andra människor. Frönes (Frönes 1994 i Sommer 2005:130) understryker att barngruppen ger en god och naturlig träning i utvecklandet av såväl kommunikativ som social kompetens. I samspelet med andra barn i samma ålder ges barnet möjlighet att träna och utveckla kunskaper och färdigheter kring hur man samspekar med andra människor i olika sociala sammanhang (Rubin, 1981:12). Pape (2001:144) menar i sin tur att när barnet kan behärska det sociala samspelet och dess olika delar har barnet också bättre möjligheter att utveckla och lära sig andra färdigheter.

Pape (2001:56) betonar att i barns utvecklande av social kompetens har leken en central plats. Hon menar att för att kunna leka krävs det att barnet har en god förmåga att samspeka med andra människor. Samtidigt stärker leken just denna förmåga. I arbetet med att utveckla och stärka barnens sociala kompetens kan leken på så vis utgöra både ett mål och ett verktyg. När barn leker med andra barn utvecklas således deras sociala kompetens. I leken tränar barnen upp sin självständighet samt sin förmåga till ansvarstagande, vilket också är en förberedelse inför barnets framtida liv som vuxen (Lillemyr, 2002:46-47). När barnen leker går de in i olika roller, vilket ökar deras förmåga till inlevelse och att kunna se saker ur någon annans perspektiv, såväl intellektuellt som känslomässigt. Här utvecklas förmågan till empati och medkänsla. Under lekens gång tränas också ständigt de sociala lekreglerna, vilka är ömsesidighet, samförstånd och turtagande. De sociala lekreglerna är inte bara en förutsättning för att leken skall flyta, utan också själva fundamentet i all mänsklig social samvaro, såväl under barndomen som senare i vuxenlivet (Knutsdotter Olofsson, 2003:87). Karlsson (2009:171) har i sin studie, som behandlar demokratiska värden i förskolan, kommit fram till att när barn visar prov på turtagande i leken innebär detta att de turas om att agera och utveckla lekens innehåll. För att turtagandet skall vara möjligt menar Karlsson att det är en förutsättning att barnen vet vad leken handlar om. Barnen som deltog i studien visar även på olika sätt att de tar ansvar för varandra och ser till att alla är delaktiga i leken som de har påbörjat tillsammans. Pape (2001:38,144) framhåller att en viktig grund för barns självkänsla är att de får känna och uppleva att andra barn vill att de skall delta i den gemensamma leken och att de är betydelsefulla i detta sammanhang. Hon menar att en god självbild till stor del bottnar i att man blir accepterad och respekterad för den man är och att det man säger och gör tas på allvar av andra människor. Barnets självkänsla och tro på sig själv ligger sedan till grund för barnets förmåga att kunna och våga hävda sig själv.

Leken kännetecknas av spänning, fantasi, entusiasm och intresse. Leken är kommunikativ på så vis att barn berättar något eller föreställer sig i leken. I detta skeende förstår vi leken som social. Leken ger således goda möjligheter för barn att utveckla sin kommunikativa kompetens. I leken måste barnen även kompromissa och deltagare i leken byts ut vilket kan kräva förhandlingar om regler (Johansson & Pramling Samuelsson, 2007:19-21). I leken måste barnen dessutom förstå varandras leksignaler och måste även själva genom signaler kommunicera till andra. Vissa barn har svårare för att tyda lekens signaler än andra och det kan då lätt bli missförstånd. En del barn behöver också uppmuntran och hjälp för att kunna träda in i leken och dess medvetandetillstånd (Knutsdotter Olofsson, 2003:23). Efter ett tag blir även den roligaste leken tråkig om den inte utvecklas. Barn som kan förändra lekens tema är därför ett måste för att leken skall utvecklas. Genom att komma med egna idéer och uppslag på hur leken kan förändras, med hänsyn till det sociala sammanhang som det uttrycks i, visar barnen på en social kompetens. Att kunna ge upp fasta positioner när lekens tema ändrar sig och att kunna anpassa och överblicka olika händelseförlopp samt roller i barngruppens lekar är en social fördel för individen (Sommer, 2005:133-134).

Enligt Ogden (2003:230) kan man säga att utvecklingen av social kompetens sker i form av en spiral. Lärandeinhålllet återkommer hela tiden under utvecklingen, fast på nya nivåer. Kunskaper och färdigheter inom den sociala kompetensen fördjupas och förfinas samt införlivas i alltmer omfattande kompetensmönster ju äldre barnet blir.

3.2.5 Pedagogens roll i utvecklandet av barns sociala kompetens

Det som barnen i första hand skall ges möjlighet att utveckla inom förskolans verksamhet är bland annat en omfattande social kompetens, en bred kommunikativ kompetens och en tilltro till sin egen förmåga (Pramling Samuelsson & Sheridan, 1999:33). Pape (2001:146-147) framhåller betydelsen av att inom förskolan arbeta med att uppmuntra och främja barns sociala kompetens. Hon påpekar dock vikten av att detta arbete inte enbart skall handla om att ge barn med sämre förutsättningar för socialt samspel tillfällen och möjligheter att utvecklas. Det är lika viktigt att de barn som har goda förutsättningar och förkunskaper ges möjlighet att utveckla en förmåga att känna ett ansvar gentemot andra människor. Det är viktigt att pedagogerna ger de barn som inte upplever några svårigheter i det sociala samspelen en möjlighet att lära sig att se att det finns andra barn som behöver bli uppmärksammade och inbjudna till samvaro, exempelvis inom leken. Barn som är på väg mot personligt ansvarstagande, är i utvecklandet av detta ansvarstagande i behov av kvaliteten i det ledarskap som vuxna utövar samt det personliga och sociala ansvarstagande som pedagoger visar i samspelen med dem (Juul & Jensen, 2003:82).

För att kunna sträva mot de mål som läroplanen för förskolan tar upp, där olika sociala och kommunikativa förmågor finns med, är det nödvändigt att pedagogerna intar ett medvetet förhållningssätt gentemot det som de vill att barnen skall utveckla (Pramling Samuelsson & Sheridan, 1999:33). För att barnen skall få goda förutsättningar för att samspela och ta lärdom av varandra är det nödvändigt att pedagogerna skapar möjligheter för detta. Det är av stor vikt att pedagogerna skapar en miljö samt olika situationer där barnen ges möjlighet att samarbeta på olika sätt (Williams m.fl. 2000:102). Hundeide (Hundeide 1999 i Williams m.fl. 2000:105) menar att för att gynna barns samspel krävs det att pedagogerna har som mål att skapa en atmosfär där samtliga barn deltar och medverkar, där barnen känner sig trygga och där de på ett självklart sätt samarbetar och har en dialog med varandra. Vilket samspels- och samtalsklimat som förkovras mellan barnen beror dock helt på vilka attityder som de människor som arbetar med och som finns runt omkring barnen har (Williams, 2006:27). Johansson (2003:38,51-52) har i sin studie, där hon bland annat har observerat pedagogers förhållningssätt, kommit fram till att flertalet av pedagogerna har ett mycket samspelande klimat tillsammans med barnen och finns där på ett mycket närvarande sätt för dem. Pedagogerna talar och kommunicerar väldigt uppmuntrande med barnen och de använder sig av ett intresserat och hängivet tonläge. Johansson ser även hur pedagogerna är delaktiga i barnens lek genom att de själva tar roller och är med på ett aktivt sätt. Det övervägande antalet av pedagogerna i studien uttrycker dock att bristen på tid är något som ger negativ inverkan på den pedagogiska verksamheten och att tiden med varje enskilt barn minskar. De menar att det är andra arbetsuppgifter som tar mycket tid från barngruppen.

Eftersom leken är en stor källa till barns lärande och utveckling, både på det sociala och emotionella planet, bör pedagogerna skapa rikliga tillfällen och möjligheter till olika typer av lekaktiviteter, såväl vardagliga sådana som lek i form av större organiserade projekt. Barns fria lek ses ofta som något som är fritt från vuxnas inblandning, men för att främja och stödja barns lärande och utveckling är vuxnas närvaro och engagemang i den fria leken av stor betydelse (Skolverket, 2005:27-28). Att barns egen lek anses vara något som är fritt från vuxnas inblandning och därmed också fritt från vuxen styrning, nämner även Tullgren

(2004:46,61,80-81). Hon har i sin doktorsavhandling, som bygger på hennes studie gjord i förskolan med barn i åldrarna fyra till sex år, dock kommit fram till att styrning från pedagogernas sida är vanligt förekommande i barns lekar. Det som är föremål för styrning inom leken är bland annat hur barnen leker, alltså deras sätt att leka och de ageranden som de gör inom leken. När pedagogerna styr barnens ageranden inom leken sker detta mot målet att uppnå olika önskvärda framtida kompetenser. Ett exempel på en sådan kompetens är förmågan att kommunicera. Denna förmåga betraktas som mycket värdefull i samhället och anses vara en förmåga som är nödvändig för barnet att kunna bemästra som framtida vuxen. Tullgren menar att barnen styrs mot det som anses utgöra en god samhällsmedborgare. En del inom verksamheten där pedagogerna lägger extra stor vikt vid förmågan att kommunicera är i konfliktsituationer barnen emellan. Att barnen, i konfliktsituationer, kan hantera och kontrollera sina aggressioner samt verbalt ge uttryck för sina känslor är något som pedagogerna uppmuntrar, enligt Tullgren. Intentionen är att barnen på egen hand skall kunna lösa sina konflikter. Önskvärt från pedagogernas sida är också att konflikterna skall hanteras och lösas på ett konstruktivt sätt genom att barnen samtalar och pratar med varandra i stället för att slåss eller bråka.

Tullgren (2004:80-83) har i sin studie även uppmärksammat att när pedagogerna styr barnens ageranden i leken lägger de stor vikt vid att barnen, med hjälp av ord, skall ge uttryck för sina egna känslor, samtidigt som de skall visa hänsyn och förståelse för de andra barnens känslor och viljor. Den empatiska förmågan betonas således av pedagogerna. Tullgren menar att det enkelt uttryckt handlar om att pedagogerna med hjälp av leken och kommunikationen avser lära barnen de normer och värderingar som råder i samhället. Hon menar att ”barnen förväntas leka på ett sätt som speglar samhällets krav på vissa sociala kompetenser där förmågan att kommunicera är en [sic] tongivande” (s.82). I en studie av Hägglund och Öhrn (1992:34) som behandlar barns prosociala utveckling inom förskolan och skolan, visar det sig dock att empatiska handlingar är ovanliga från barnens sida i förskolans verksamhet. Att barnen till exempel tröstar varandra, hjälper varandra eller visar att de bryr sig om varandra är handlingar som sker ytterst sällan. Resultatet av studien visar att när barnen utför den här typen av handlingar så sker det alltid inom den fria leken.

3.2.6 Betydelsen av social kompetens för individen och för samhället

Sommer (2005:130-131) framhåller att för att kunna medverka i en barngrupp fordras att barnet har en rad olika sociala förmågor. Ett barn som inte kan samarbeta och inte känner till lekens spelregler blir lätt uteslutet och hindras från att delta. Om barnet inte lär sig det sociala livets grundläggande koder för hur man kontaktar andra barn och hur man leker med dem menar Sommer att det finns risk för både social samt personlig avskildhet. Forskning påvisar även att ett positivt präglat socialt beteende har inverkan på individens förmåga att utveckla vänskapsrelationer samt även en betydelse för individens förmåga att upprätta andra typer av mellanmänskliga relationer (Pape, 2001:53). I utvecklandet av vänskap är det i första hand individens förmåga till empati och förmåga till självhävdelse som har betydelse (Ogden, 2003:235, Pape, 2001:38).

Pramling Samuelsson och Sheridan (1999:27-28) menar att det samhälle vi lever i idag och det samhälle som väntar oss i framtiden, där flödet av information och kommunikation tar stor plats, kommer att ställa höga krav på att individer utvecklar och besitter en bred kommunikativ kompetens. Dagens samhälle blir också alltmer internationaliserat och vårt tänkande blir mer världsomfattande, vilket i sin tur leder till ett ökat krav på social kompetens hos människor. För att kunna fungera och verka i ett demokratiskt samhälle är det bland annat nödvändigt att barn ges möjlighet att utveckla en förmåga att kunna samarbeta med andra

människor samtidigt som de är förmögna till att ta egna initiativ, samt möjlighet att utveckla en förmåga att kommunicera, både med hjälp av det verbala språket och genom andra former av uttrycksmedel. Vid en jämförelse av alla läroplaner i Europa visade det sig att några av de färdigheter som nämns i samtliga läroplaner är förmåga att: ta ansvar, kunna samarbeta, ta initiativ, kunna kommunicera och vara flexibel. De här förmågorna riktar sig mot framtiden och är alltså de färdigheter och kunskaper som man tror är nödvändiga för framtidens samhällsliga medborgare att inneha.

Williams m.fl. (2000:109-110) betonar vikten av att barn utvecklar ett förhållningssätt som gör att de går in i ett livslångt lärande, inte endast i form av ett enskilt lärande utan även i form av ett samlärande. Att bli alltför individualiserad menar de kan bidra till ökad segregation samt avsaknad av att förstå andra människor. För att inverka på samhällsutvecklingen mot ett mångkulturellt samhälle där man ser människors olikheter som fördelar, är det viktigt att barnen på ett tidigt stadium utvecklar och använder förmågor som gör det lättare för dem att både leva i samt påverka samhället. Bergquist (Bergquist 1999 i Williams 2006:23) framhåller i sin tur att samlärande och samarbete är nödvändiga förutsättningar för utvecklingen av samhället samt för individen att kunna leva ett gott liv.

3.3 Sammanfattning av litteraturen

Begreppet social kompetens är inte helt enkelt att definiera, men en stor del handlar om att kunna fungera och samspela tillsammans med andra människor. Social kompetens handlar även om förmågor, förhållningssätt samt kunskaper som gör det möjligt för människor att kunna upprätthålla och bevara sociala relationer. Litteraturen tar upp följande färdighetsområden som kopplas ihop med social kompetens: självhävdelse, självkontroll, empati, lek/glädje och humor, positivt socialt beteende, samarbete samt ansvarstagande. Dessa är de mest centrala färdighetsområdena som barn använder i samspelet med andra människor.

Barns utvecklande av social kompetens är inget fristående utan utvecklas samtidigt som barn lär och förkovras inom andra områden. Kommunikation med andra människor ses som en viktig del i utvecklandet av social kompetens. Genom barns möten med andra människor och deras sätt att vara mot varandra lär sig barnen att förstå varandra, här ger barngruppen en bra träning i kommunikativ och social kompetensutveckling. En annan viktig del för utvecklandet av social kompetens är leken. Barnen går i leken in i olika roller vilket ökar deras förmåga till inlevelse samt att ta kunna se utifrån andras perspektiv. Leken ses även som kommunikativ då lekens regler efterhand byts ut vilket kräver förhandlingar om nya lekregler. För att barnen skall få goda förutsättningar för att utveckla sin sociala och kommunikativa kompetens är det viktigt att pedagogerna intar ett medvetet förhållningssätt samt ger barnen förutsättningar för att samspela och ta lärdom av varandra. Eftersom vi lever i ett demokratiskt samhälle är det viktigt att barnen utvecklar sin förmåga att kunna samspela och kommunicera med andra människor, både med hjälp av språket och med andra uttrycksmedel.

4. Teoretiskt perspektiv

Den ryske psykologen Lev S Vygotskij (1896-1934) utformade sina tankar och idéer om människans utveckling och lärande under 1920- och 1930-talen och var en nytänkare inom den sovjetiska psykologin (Säljö, 2000:48-49, Vygotskij, 1995:7). I väst blev Vygotskij känd först på 1960-talet och på 1980-talet fick intresset för Vygotskij ytterligare ett uppsving (Vygotskij, 1995:8).

Enligt Imsen (2000:184) menar Vygotskij att människans tänkande och intellektuella utveckling grundar sig i social aktivitet, vilket innebär att individens självständiga tänkande alltså är en produkt av social aktivitet. Det är social verksamhet som skapar individuell utveckling och inte tvärtom. Vygotskij menar således att barnets utveckling går från det sociala till det individuella. Det sociala samspelet ligger följaktligen också till grund för utvecklingen av jaget (Jerlang & Ringsted, 2008:364). Vygotskijs syn på människors samspel är att det inte enbart är ett sätt att främja lärande och utveckling, utan socialt samspel *är* lärande och utveckling (Strandberg, 2006:47). Enligt Strandberg (2006:47) menar Vygotskij att social kompetens är grundläggande för en människas utveckling. Social kompetens är, utifrån Vygotskijs syn, just att samspeja med andra människor och det sociala samspelet är, som nämnts tidigare, det som ligger till grund för att lärande och utveckling skall ske. Vygotskij menar att barn är socialt kompetenta redan från födseln, eftersom barnets förhållande till sig själv och till sin omgivning består av sociala relationer med andra människor, vilka uppkommer omedelbart vid livets början.

Människans tillägnande av kunskaper och kultur, alltså individens socialisering till en människa, sker enligt Vygotskij med hjälp av olika redskap. Det viktigaste redskapet i detta skeende är språket (Imsen, 2000:185). Enligt Øzerk (1998:83-84) ser Vygotskij språket som tänkandets sociala verktyg. Tänkannde och språk är således oskiljaktiga och Vygotskij föredrar därför att tala om språkligt tänkande i stället för att tala om dessa som två separata delar. Vygotskij menar att barnets språk är rent socialt i början av barnets utveckling. Under förskoleåldern delas språket upp i två delar, dels det egocentriska språket, som barnet använder för att tänka, styra och planera för sig själv och dels det kommunikativa språket, som används när barnet kommunicerar med andra människor (Jerlang & Ringsted, 2008:364-365, Imsen, 2000:185). Enligt Øzerk (1998:82-84) anser Vygotskij att språket och språkliga handlingar utgör en central del i kommunikationen människor emellan. Eftersom Vygotskij menar att individens socialisering till en människa sker genom språket får språket och kommunikationen en stor betydelse i det samspel som sker mellan barnet och dess omgivning.

Enligt Imsen (2000:195) anser Vygotskij att leken har stor betydelse för barnets utveckling. I leken bearbetar och kombinerar barnet sina intryck från tidigare erfarenheter och upplevelser på ett kreativt sätt och skapar på så vis en ny verklighet, som tillfredsställer barnets egna motiv och behov (Vygotskij, 1995:15-16). Leken har på så vis sin upprinnelse i det sociala livet. Genom leken ökas barnets medvetenhet kring sina egna motiv och ageranden. Lekaktiviteten utvecklar därigenom bland annat barnets sociala förståelse samt barnets förmåga till självkontroll (Jerlang & Ringsted, 2008:367). Vygotskij lägger också stor vikt vid fantasin, som han menar har en avgörande betydelse för möjligheten att kunna leka och även för möjligheterna till kreativitet (Jerlang & Ringsted, 2008:366). Vygotskij framhåller att fantasin har en viktig roll i barnets utveckling, då den är ett verktyg med vilket barnet breddar sina kunskaper och erfarenheter (Vygotskij, 1995:22).

Enligt Imsen (2000:196) var Vygotskij den förste som både tillstod och framhöll att miljö och kultur har betydelse i individens lärandeprocess. Vygotskij menar att vi människor föds in i en redan existerande social omvärld och att vi där utvecklas genom att vi möter andra människor och blir konfronterade med deras språk, handlingar och beteenden. (Jerlang & Ringsted, 2008:356).

Vygotskijs teori om lärande och utveckling har haft stor inverkan på det sociokulturella perspektivet (också kallat det kulturhistoriska perspektivet). Enligt det sociokulturella perspektivet anser man att lärande och utveckling sker i interaktion och samspel med andra människor. Genom kommunikation och via språket blir människan en del av kunskaper och färdigheter samt erfar hur hon skall uppleva och förstå sin omvärld. Språkliga och kommunikativa processer blir därför mycket betydelsefulla och väsentliga inom detta perspektiv (Säljö, 2000:48,37).

5. Metod

I metodavsnittet kommer vi att redogöra för vårt val av datainsamlingsmetod, vårt val av undersökningsgrupp samt de avgränsningar som vi har valt att göra. Vi kommer också att beskriva hur själva undersökningsförfarandet har gått tillväga samt hur vi har analyserat vårt material. Därutöver kommer vi att diskutera undersökningens tillförlitlighet och etiska överväganden.

5.1 Datainsamlingsmetod

Vi valde att i vår undersökning använda oss av kvalitativa intervjuer, eftersom vårt syfte med studien är att undersöka hur förskollärare tänker och resonerar kring social kompetens. Kvalitativ forskning handlar i första hand om att försöka tolka och förstå olika fenomen. I en kvalitativ undersökning vill forskaren gestalta eller beskriva något (Stukát, 2005:32). Vi valde bort enkät som metod då den fungerar mindre bra när syftet med studien är att undersöka till exempel förhållningssätt, resonemang eller synsätt (Johansson & Svedner, 2006:31). Eftersom observationer är mest adekvat när man vill studera yttre beteenden hos människor, som exempelvis vad de gör, valde vi att inte använda oss av denna metod. Det är svårare att genom observationer komma åt människors tankar och uppfattningar (Stukát, 2005:49). Vi valde att göra så kallade semistrukturerade eller halvstrukturerade intervjuer som innebär att man använder sig av öppna frågeområden i stället för i förväg bestämda frågor som i den strukturerade intervjun (Stukát, 2005:39). Utifrån våra frågeställningar skapade vi en intervjuguide (se bilaga 1) som utgick ifrån tre olika frågeområden. Vi valde semistrukturerade intervjuer för att vi ville få så djupgående och detaljerade svar som möjligt och därmed på bästa sätt kunna besvara våra frågeställningar. Den semistrukturerade intervjun används för att få så uttömmande information som möjligt och ger utrymme för mer ingående svar från informanten (Stukát, 2005:39). När man använder sig av denna typ av intervju är det viktigt att tänka på att frågorna ställs på ett sådant sätt att intervjupersonen får möjlighet att ta upp allt som hon vill säga (Johansson & Svedner, 2006:43). Den strukturerade intervjun består av frågor som man har bestämt i förväg och där frågorna följer en viss bestämd ordning. Detta ger begränsade möjligheter att ställa spontana följdfrågor och anpassa frågor efter det som informanten tar upp, vilket vi ville möjliggöra under våra intervjuer och därför ansåg vi inte den strukturerade intervjun vara lämplig i vår studie (Stukát, 2005:38-39).

5.2 Urval

Vi valde att intervjua åtta förskollärare från tre olika förskolor. Samtliga tre förskolor ligger inom samma kommun i Västra Götalands län. Valet av förskolor grundar sig i våra tidigare kontakter, men de åtta respondenterna var för oss okända innan studiens början. Vi valde att enbart intervjua förskollärare dels för att det är förskollärarna som har det övergripande ansvaret för det pedagogiska arbetet med barnen i verksamheten, men också för att vi i vår studie inte hade för avsikt att göra en jämförelse av resonemangen mellan de två olika yrkeskategorierna barnskötare och förskollärare. Samtliga åtta förskollärare arbetar på 1-5-årsavdelningar. Detta valde vi för att vi ville att varje enskild respondent skulle ha erfarenhet av samtliga åldrar som finns representerade hos barnen inom förskolans verksamhet. Respondentgruppen består enbart av kvinnor, vilket har sin förklaring i att det på de valda förskolorna inte arbetade några manliga förskollärare. Vi har gett våra respondenter fingerade namn för att deras identiteter inte skall kunna identifieras. I tabell 1 följer en presentation av respondentgruppen.

Tabell 1 Respondentgrupp

Respondent	Ålder
Sandra	27
Stina	30
Inger	56
Berit	54
Jessica	30
Malin	31
Viktoria	36
Lisa	35

5.3 Avgränsning

Vi har avgränsat oss till att i vår studie inte observera hur förskollärarna arbetar med social kompetens i verksamheten. Vi har även avgränsat oss till att inte observera hur barnen tillägnar sig social kompetens inom verksamheten, utan i stället valt att fokusera på förskollärarnas resonemang.

5.4 Procedur

Vi började med att ringa runt till de tänkta respondenterna och frågade dem om de ville medverka i vår undersökning. Via telefon presenterade vi oss samt vårt syfte med undersökningen. Vi informerade dem även om att vi båda skulle medverka under intervjutillfället och att ljudupptagning eventuellt skulle förekomma. Alla som förfrågades tackade ja till att medverka och vi skickade då ett brev (se bilaga 2) till dem via e-post. I brevet förklarade vi utförligare undersökningens syfte samt våra frågeställningar. I brevet fick de även information om att de garanteras anonymitet och att de när som helst får avbryta sin medverkan i undersökningen. När de tagit del av brevet skrev de sedan under det och gav till oss vid intervjutillfället. Vi genomförde intervjuerna på respondenternas respektive förskola, detta för att samtliga hade ett ostört rum att tillgå samt att miljön kändes trygg för dem, vilket Stukát (2005:40) betonar är viktigt.

Innan vi startade respektive intervju presenterade vi än en gång vårt syfte med undersökningen. Vi frågade dem även återigen om det gick bra att vi använde oss av ljudupptagning och förklarade att det endast var vi som skulle lyssna på banden. Samtliga respondenter gav sitt medgivande till att intervjun spelades in. Ljudupptagningen upplevde vi som positiv, eftersom vi då kunde ha full koncentration på intervjun samt hade möjlighet att tänka på följdfrågor kring det som respondenterna uttryckte. Detta upplever vi kan vara svårt om man är tvungen att fokusera på att anteckna samtidigt som man intervjuar. Ljudupptagningarna gjorde även att vi hade möjlighet att analysera materialet på ett bättre och djupare sätt, eftersom vi efter intervjuerna hade tillgång till respondenternas exakta uttalanden, vilket kan vara svårt om man enbart antecknar. Även våra respondenter var positiva till inspelningen och vi upplevde inte att någon tyckte att det kändes olustigt. Vi var båda närvarande vid intervjuerna, vilket vi upplever som en tillgång i studien då vi var två som kunde uppmärksamma respondenternas svar och fundera på följdfrågor samt registrera olika intryck. Fördelen med att vara två som intervjuar är, enligt Stukát (2005:41), just att ”två personer kan upptäcka mer än vad en person gör”. Det kan ses som en nackdel att vi var två som intervjuade, eftersom det finns en risk att respondenten då kan uppleva sig själv vara i

underläge (Stukát, 2005:41). Utifrån vår medvetenhet om detta var vi extra noga med att respondenterna skulle känna sig bekväma i situationen. Vid förfrågan om upplevelsen av situationen var respondenterna positiva till att vi var två som intervjuade och uttryckte att de inte upplevde sig själva som i underläge, vilket gör att vi inte ser det faktum att vi båda närvarade vid intervjuerna som en nackdel i vår studie. Under intervjuerna höll vi en relativt låg profil och uttryckte inga egna åsikter eller uppfattningar. Intervjuerna, som pågick mellan 20-40 minuter, utvecklades till bra samtal där respondenterna utifrån våra frågeområden resonerade fritt.

5.5 Databearbetning och analysmetod

Vi inledde vår bearbetning av materialet med att skriva ut våra intervjuer, vilket var ett tidskrävande arbete. Vi läste sedan igenom utskriften för att få en helhetsbild av varje intervju. Därefter gick vi igenom utskriften och grupperade intervjuaren utifrån våra frågeställningar, vilket Malmqvist (2007:126) rekommenderar att man kan göra. Vi använde oss därpå av färgpennor för att inom varje gruppering markera och skilja ut de mönster som vi kunde finna i intervjuaren. Genom att sedan försöka se dessa delar i ett större sammanhang kom vi slutligen fram till olika kategorier inom de ursprungliga grupperna. Utifrån dessa kategorier som vi analyserat fram strukturerade vi sedan upp vårt resultat.

Vi har i analysen av materialet inspirerats av hermeneutiken där man går från helheten till delarna för att sedan komma tillbaka till helheten igen och så vidare. Denna process är en följd av den hermeneutiska cirkeln (Kvale & Brinkmann, 2009:226). Inom den hermeneutiska cirkeln är delarna beroende av helheten och vice versa (Gilje & Grimen, 2004:191). Denna cirkel, som också kan ses som en spiral, betraktas inom hermeneutiken som en god cirkel och anses ge möjlighet till en hela tiden djupare förståelse (Kvale & Brinkmann, 2009:226). Inom hermeneutiken anses det att för att kunna förstå olika meningsfulla fenomen, som exempelvis muntliga yttranden, måste dessa tolkas. Enligt hermeneutiken sker vår förståelse av olika fenomen alltid mot bakgrund av vår egen förförståelse. Förförståelsen anses erforderlig för att det överhuvudtaget skall kunna uppstå en förståelse. Forskaren kan således inte träda in i forskningsprocessen helt förutsättningslöst utan tar med sig sin förförståelse in i tolkandet och sökandet av förståelse kring ett meningsfullt fenomen (Gilje & Grimen, 2004:175,177,183, 187).

5.6 Tillförlitlighet

Reliabilitet handlar enligt Stukát (2005:125) om kvaliteten på det mätinstrument som har använts i studien. Vi bedömer reliabiliteten som god då samtliga intervjuer genomfördes på samma sätt. Samtliga intervjuer skedde dessutom utan några yttre störningar. Vi fick sitta ostört och varje intervju genomfördes i lugn och ro utan några onaturliga avbrott. Vi upplevde heller inte att någon av våra frågor feltolkades av respondenterna eller att respondenterna försökte anpassa sina svar efter vad de trodde att vi ville höra. Under intervjuerna försökte vi att inta en så objektiv ställning som möjligt och vara öppna för respondenternas egna resonemang, eftersom det var syftet med vår undersökning. Vi uttryckte inga egna uppfattningar för att inte påverka respondenternas svar. Vi kan dock inte bortse från att vi i vår analys av intervjuaren har tolkat respondenternas svar utifrån vår egen förförståelse. Det faktum att vi är två personer som har tolkat materialet och att våra tolkningar överensstämmer ökar dock studiens reliabilitet (Stukát, 2005:129). Att vi är oerfarna intervjuare kan dock ha haft en negativ inverkan på studiens utfall samt på analysen av resultatet.

Validitet avser enligt Stukát (2005:125) om man i studien mäter det som man ämnar mäta. Vi bedömer validiteten som god då vi anser våra intervjufrågor vara väl grundade utifrån

studiens syfte och frågeställningar. Vi anser att vårt urval är representativt då samtliga respondenter är utbildade förskollärare samt verksamma inom förskolan idag. Vi är dock medvetna om att vår studie utgörs av en relativt liten undersökningsgrupp samt att vi har tolkat materialet utifrån vår förförståelse, vilket minskar studiens generaliserbarhet.

5.7 Etiska överväganden

Under genomförandet av vår studie har vi följt de etikregler som Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR) har utarbetat. Enligt HSFR Etikregler skall forskningskravet ställas mot individskyddskravet när forskning bedrivs. Ur forskningsetisk synvinkel är det ett krav att individen skall skyddas. Samtidigt är forskning mycket betydelsefullt för utvecklandet av vårt samhälle (Stukát, 2005:130).

Informationskravet innebär att de som skall delta i studien får information om syftet med undersökningen samt att medverkan i undersökningen är frivillig och att de kan välja att avbryta sitt deltagande när som helst under studiens fortgång (Stukát, 2005:131). I vårt brev till de medverkande förskollärarna berättade vi om syftet med vår undersökning samt informerade om ovanstående rättigheter, avseende frivilligt deltagande och rätten att avbryta sin medverkan i studien.

Samtyckeskravet innebär att de personer som skall medverka i undersökningen skall ge samtycke till sitt deltagande (Stukát, 2005:131). I brevet som vi skickade ut bad vi förskollärarna skriva under och därmed bekräfta att de samtyckte till medverkan i vår undersökning. Innan vi påbörjade intervjuerna frågade vi dessutom förskollärarna om samtycke till att göra ljudupptagningar under intervjun. Det förekom inga beroendeförhållanden mellan oss som forskare och de förskollärare som vi intervjuade, vilket samtyckeskravet säger att det inte bör göra (Stukát, 2005:131).

Konfidentialitetskravet innebär att de som medverkar skall vara säkra på att deras anonymitet skyddas (Stukát, 2005:131). Vi informerade både i vårt brev och innan varje intervju påbörjades att alla uppgifter skulle hanteras konfidentiellt samt att endast vi skulle lyssna på ljudupptagningar som gjorts under intervjun. I vår skriftliga rapport nämner vi inga namn eller andra uppgifter som skulle kunna röja de aktuella förskolornas eller förskollärarnas identiteter.

Nyttjandekravet innebär att det material som insamlats under studien inte får användas i kommersiella eller andra liknande syften som inte är vetenskapliga, utan endast med avsikt för forskning (Stukát, 2005:132). Den information och det material som vi samlade in under våra intervjuer behandlades enbart av oss två och enkom som en del i vårt forskningsarbete. Endast vi två lyssnade på de ljudupptagningar som gjordes under intervjuerna.

6. Resultatredovisning

Resultatet kommer här att presenteras utifrån undersökningen fyra frågeställningar. Dessa fyra avsnitt är sedan uppdelade utifrån de kategorier som visade sig vid analysen av materialet. Vi har även med citat från förskollärarna för att tydliggöra de olika kategorierna.

6.1 Innebörden av social kompetens i förskolan

När vi analyserade våra intervjuer kunde vi utläsa att social kompetens enligt förskollärarna, i stora drag, handlar om att *kunna samspela med andra människor* samt att *kunna fungera i en grupp*. Malin och Berit uttrycker det såhär: ”social kompetens, det är ju hur man samspelar med varandra och hur man fungerar i olika sociala...eller att man kan fungera i sociala situationer” (Malin). ”Social kompetens tycker jag är att man kan vara en medlem i en grupp” (Berit). När Berit fortsätter sitt resonemang kring att som individ kunna fungera i en grupp blir det tydligt att detta har två viktiga sidor:

Dels ska man ju liksom vara en egen individ som man vet hur man själv är, det är ju något som vi jobbar väldigt mycket med, liksom att ”Jag vet vem jag är och att jag duger som jag är”. Sedan ska man då kunna ta hänsyn och få med andra i gruppen. (Berit)

Dels handlar det om att ha kunskap om sig själv och en tro på den egna personen och att vara sig själv och dels handlar det om att ta hänsyn till de andra människorna i gruppen. Detta är något som förskollärarna hela tiden återkommer till när de resonerar kring innebörden av social kompetens. Av intervjuerna framgår att social kompetens enligt förskollärarna har två sidor som skall balanseras mot varandra. Individens skall både kunna markera sig själv samtidigt som den skall bete sig på ett respektfullt sätt gentemot andra människor.

Förskollärarna nämner olika förmågor och områden som de anser ingår i den sociala kompetensen och som därmed är viktiga för att kunna såväl fungera i en grupp som att kunna samspela med andra människor. En genomgång av dessa följer nedan.

6.1.1 Hävda sig själv

Av intervjuerna framgår att en av de förmågor som förskollärarna anser ingår i den sociala kompetensen handlar om att kunna hävda sig själv. Viktoria för ett liknande resonemang som Berit ovan, om att som individ kunna fungera i en grupp, och tillägger då att individen också skall kunna föra fram sin åsikt: ”att man kan vara i grupp med andra och att man ändå kan stå för sin åsikt, föra fram sin talan och på något sätt klara av att vara sig själv i den här stora gruppen” (Viktoria). Självhävdandet i förskollärarnas resonemang handlar dels om att individen vågar ge uttryck för vad den tycker och tänker samt vågar stå upp för sig själv. Det handlar också om att individen vågar synas och ta plats i en grupp samt vågar tala inför andra människor, som vi kan se i Lisas uttalande nedan:

Det här att man kan tala inför grupp, som jag tycker är väldigt viktigt /.../ det är väl också en social kompetens, att du kan tala inför en grupp och att du liksom ”du, jag är viktig, ni ska få lyssna på mig för att jag är en viktig person, för att jag är väldigt viktig”. (Lisa)

Samtidigt som det är viktigt att individen kan hävda och stå upp för sig själv uttrycker förskollärarna att det också är betydelsefullt att individen kan förstå och respektera att andra människor kan ha en annan åsikt än vad den själv har. ”Att respektera olikheter, att man är olika och att respektera andras åsikter, men också att kunna stå för sin egna åsikt är väldigt viktigt” (Malin). Här kan vi återigen utläsa att social kompetens enligt förskollärarna utgörs av en balansgång mellan individen och andra människor. Balansgången här består i att

individerna skall ta hänsyn till sig själv och sina egna tankar och åsikter samtidigt som de skall ta hänsyn till andra människor och deras åsikter.

Något som förskollärarna uttrycker är viktigt för att våga och kunna hävda sig själv bland andra människor samt för att kunna hantera den balansgång som nämns ovan, är att individen har en god självkänsla. En god självkänsla kopplas också ihop med att känna sig själv och veta vem man är och att känna sig trygg i detta.

Att man kan våga vara i en stor grupp också, att man klarar av det, det handlar väl mycket om självkänslan också, att man vet vem man är och att man kan stå för det man tycker och tänker på /.../ själva grunden, det är väl att ha en stark självkänsla, en tro på sig själv, det är väl där som allt bottnar i, att kunna ha det för att då våga stå för sin åsikt och även där kunna kompromissa också och ge och ta /.../ jag tror det är det som det bottnar i mycket, ja självkänsla, självförtroende, hur mycket man känner sig själv. (Viktoria)

Inger resonerar dessutom kring betydelsen av att bli accepterad för den man är av de andra i gruppen och att detta ger fördelar i form av en inre trygghet, som i sin tur sedan underlättar för individen att hantera nya okända situationer. ”Ett barn som accepteras för den som den är, tror jag känner sig trygg, även i okända sammanhang liksom” (Inger).

6.1.2 Empati

Av intervjuerna framgår att ytterligare en förmåga som förskollärarna anser ingår i den sociala kompetensen är att individen kan känna empati med andra människor samt förmåga till inlevelse i andra människors situation. ”Att de känner samhörighet och empatiförmåga med sina kompisar, det är också social kompetens för mig och att de hjälper varandra” (Inger). Just förmågan till empati är något som förskollärarna uttrycker är särskilt viktigt inom den sociala kompetensen. Berit och Malin berättar att de har valt just empati som ett av de pedagogiska målen för deras respektive avdelning och att de lägger extra stort fokus på detta. ”Vi väljer ju tema efter denna biten eftersom en av våra målsättningar är empati och hur vi ska vara mot varandra” (Berit). ”Vi har ju det som vårt pedagogiska mål att stärka barnens empatiska förmåga och kamratskap så därför jobbar vi extra med det” (Malin). Av intervjuerna kan utläsas att förskollärarna lägger stor vikt vid att barnen skall hjälpa, stötta och trösta varandra när någon är ledsen. Detta är något som förskollärarna uppmuntrar hos barnen och som de anser att de kan se ett resultat av i barnens ageranden, som vi kan se i Ingers fortsatta resonemang:

Man ser ju med en gång när någon slår sig, då springer de till frysen och hämtar den där kalla, vi har ju en sådan där som man kan kyla ner saker med om man har skadat sig, vilken empatiförmåga alltså. (Inger)

6.1.3 Kommunikation

Av intervjuerna kan även utläsas att förmågan att kunna kommunicera är något som förskollärarna anser är kopplat till social kompetens. Förmågan att kommunicera ses som central i samspelet mellan människor. ”Kommunikation tycker jag är jätte viktigt för det är en förutsättning för att man ska kunna samspela med andra” (Malin). Jessicas resonerar, precis som Malin, också kring förmågan att kommunicera som en del inom den sociala kompetensen. I Jessicas resonemang kring kommunikation blir åter balansgången mellan att framhäva sig själv och att kunna ta hänsyn till andra tydlig. ”Att kunna kommunicera är viktigt...det är ju det här med att man får lyssna på varandra, att man kan prata själv men också lyssna på någon annan, att man ger varandra talutrymme /.../ ett turtagande” (Jessica). Förskollärarna uttrycker att kommunikationen kan vara både verbal och ta sig uttryck på

andra sätt, som exempelvis genom kroppsspråk. Stina menar att detta blir extra tydligt hos de barn som ännu inte kan prata:

.../ och uttrycka sig på olika sätt, även om man inte kan det i ord, så kanske visa på andra sätt, jag tänker på de här kanske barnen som inte har fått språk än, om de kommer och visar, pekar eller tar med en och visar vad det är de vill ha eller göra. (Stina)

6.1.4 Konfliktlösning

Konfliktlösning är ytterligare ett område som förskollärarna kopplar till social kompetens. De uttrycker att de vill att barnen skall kunna lösa olika konflikter, som exempelvis uppkommer inom leken, genom att samtala med varandra. Det är viktigt att båda parter ger sin version av vad som har hänt och hur de upplevde och kände sig, för att sedan gemensamt kunna komma fram till en lösning.

Den här konfliktlösningssituationen, vi försöker då om de inte kan lösa det själva, att barnen får verkligen tillfälle att...att vi frågar dem då "vad tycker du hände?" och så nästa barn "vad tycker du hände?" och sedan "hur kunde du gjort annorlunda?" och nästa "hur kunde du gjort annorlunda?" och att barnen själva då får lösa sin konflikt. (Berit)

Konflikthantering är ju också en del av sociala samspelet, alltså att man kan reda ut problem som har hänt. Sedan har vi ju det här va, att man stannar upp och kollar vad det är som har hänt och att alla som har varit med i konflikten får liksom berätta i lugn och ro sin version utav situationen. (Jessica)

6.1.5 Normer och regler

Av intervjuerna framgår att förskollärarna gör ytterligare ett tillägg vad gäller innebörden av social kompetens. De menar att social kompetens också innefattar att individen vet vad som är rätt och fel när det gäller regler, uppförande och beteende. "Vett mot folk kan man säga *.../* man måste ju vara vettig mot folk, man kan inte tilltala personer hur som helst" (Sandra). "Det är ju lite det jag menar med oskrivna regler och så där, att man vet vilka saker som är rätt och fel liksom, att man inte får slåss eller att man väntar på sin tur" (Malin). I förskollärarnas resonemang blir det tydligt att de anser det vara av stor vikt att de normer och regler som gäller i samhället förankras i barnet och att barnet följer dessa. Att detta ses som grundläggande och anses nödvändigt att känna till och behärska även inför barnets kommande liv som vuxen visar sig i Jessicas resonemang:

Att man vet liksom det här med normer och regler.../ hur man behandlar andra, liksom etiken på något sätt, vad som är okej att göra mot andra det tycker jag är himla viktigt, för det är en sådan sak som man verkligen måste kunna innan man går vidare i livet liksom, jag kan inte slå mig till att jag får min vilja igenom. (Jessica)

6.2 Förskollärarnas resonemang kring arbetet med barns sociala kompetens

6.2.1 Hela tiden

Förskollärarna uttrycker att arbetet med att utveckla barnens sociala kompetens är något som sker nästan hela tiden och i ett flertal situationer under dagens lopp. De betonar att arbetet med att utveckla barns sociala kompetens skall genomsyra hela verksamheten och inte enbart koncentreras till samlingar och dylikt. "Det är ju vår stora grej som vi jobbar med hela tiden *.../* jag är så stolt för att jag jobbar på förskolan, med vår fantastiskt bra pedagogik *.../* vi når så otroligt långt med den sociala biten här" (Berit). "Vi försöker ju att det skall genomsyra allt, kanske inte bara just samlingar eller när vi jobbar med känslgruppen, att hela verksamheten skall genomsyras och inspireras i det här dagliga mötet" (Viktoria). Förskollärarna menar som sagt att arbetet med att utveckla barnens sociala kompetens sker

hela tiden, men de påpekar att det blir extra tydligt i olika konfliktsituationer mellan barnen, då de själva går in och agerar och hjälper barnen. ”Man gör ju egentligen det hela tiden, det som är mer påtagligt blir mer kanske i konflikter, då går man ju in mer aktivt kanske” (Stina).

6.2.2 Planerade aktiviteter

Av intervjuerna framgår att förskollärarna även arbetar medvetet med barnens sociala kompetens genom olika planerade aktiviteter som exempelvis samlingar, dramaövningar och samarbetsövningar. De använder sig också av sagor, sånger och bilder som får utgöra utgångspunkt för samtal och rollspel. Ett annat vanligt arbetssätt som förskollärarna nämner är att de på avdelningen har gjort upp kompisregler tillsammans med barnen. Andra varianter som förskollärarna också nämner är att de använder sig av exempelvis kompismedaljer samt kompisjärta, vilka används i syfte att uppmuntra goda handlingar barnen emellan.

En av våra målsättningar är ju då empati och hur vi skall vara mot varandra, så vi jobbar med temat om ”Grodan och hans vänner” och där spelar vi två dagar i veckan upp en liten scen som vi diskuterar runt eller vi jobbar runt på olika sätt då med sånger och med skapande /.../ att alla duger handlar ju den här boken om /.../ vi brukar ju göra upp kompisregler då över hur vi skall förhålla oss till varandra. (Berit)

Sedan också har vi ju empatin, alltså vi har ett hjärta som vi sätter upp bilder på om det är någon som har gjort någonting extra snällt eller så där av sig själv /.../ det har faktiskt blivit rätt många kort uppsatta på det där hjärtat, så blir de väldigt stolta över sig själva sedan. (Jessica)

På frågan om förskollärarna upplever att det finns några hinder i arbetet med barns sociala kompetens svarar förskollärarna att det enda eventuella hindret är bristen på tid. Förskollärarna uttrycker även att det stora barnantalet gör det svårare att hinna med att uppmärksamma alla tillräckligt mycket och stötta dem som behöver det.

Jag tänker på det här med tiden och kunna se alla barn och kunna vara med, det handlar ju också om att kunna vara med i alla situationer för att kunna se vad som händer och stötta och vägleda /.../ man skulle vilja vara i alla rum samtidigt. (Malin)

6.2.3 Leken

Av intervjuerna framgår att förskollärarna anser att barnens lek ger tillfällen att lyfta och synliggöra olika delar som innefattas i den sociala kompetensen. Förskollärarna ser leken som en central del i barnets utveckling och anser att en stor del av barnets sociala kompetens både visar sig och tränas inom leken. Förskollärarna uttrycker att barnen inom leken tränar flera av de sociala förmågor som de anser ingår i den sociala kompetensen, som exempelvis att kunna hävda sig, men samtidigt också respektera andras åsikter samt förmågan att kommunicera och kunna lösa konflikter. De anser att ett visst mått av social kompetens är nödvändig för att leken skall fungera och att vissa barn har svårare med detta. Av denna anledning går de själva in i leken och hjälper och stöttar de barnen som de upplever behöver det. ”Vi arbetar mycket med till exempel lek /.../ då får man ju vara med som pedagog och kanske vägleda om det går snett eller hjälpa dem att prata om någon hamnar utanför och inte blir förstådd” (Stina). Som vi kan se i Stinas uttalande handlar det om att vägleda barnen fram till lösningar på problem eller hjälpa barnen att kommunicera när det uppstår missförstånd i leken, men det kan också handla om att hjälpa ett barn som har svårt att ta kontakt med de andra barnen in i leken.

Leken är ju en central del som vi fokuserar mycket på /.../ det är just att gå in i leken som är svårt för vissa, då kan vi vara där och liksom ”vill du vara med? är det det du vill? kom så går vi och frågar”. (Viktoria)

6.2.4 Eget förhållningssätt

Förskollärarna uttrycker också att deras eget förhållningssätt gentemot andra människor, exempelvis inom arbetslaget, har betydelse för barnens utvecklande av social kompetens. De betonar att det är viktigt att tänka på hur de själva agerar och beter sig mot andra människor, eftersom detta påverkar barnens ageranden då de tar efter det som de ser att vuxna gör. ”Vi visar ju ändå vägen lite för barnen, jag menar hur vi beter oss är ju hur barnen beter sig sedan också så då tycker jag att vi har en ganska stor betydelse där” (Sandra). Malin, i sin tur, uttrycker det såhär:

För det tänkte jag också på med det här med social kompetens och hur man skall förhålla sig, att vi pedagoger är ju också jätteviktiga i detta, hur vi fungerar mot varandra, barnen ser ju detta jätte tydligt, liksom håller vi på och skäller på varandra eller liksom beter oss konstigt så snappar de ju upp det. (Malin)

Av intervjuerna kan utläsas att förskollärarna anser att de har stor betydelse i utvecklandet av barns sociala kompetens. De uttrycker att de ser sig själva som vägledare för barnen i deras utvecklande av social kompetens och att de därför bör föregå med gott exempel.

6.3 Betydelsen av social kompetens för barnets lärande och utveckling

Av intervjuerna framgår att förskollärarna anser att social kompetens har stor betydelse för barnets lärande och utveckling eftersom de menar att individen lär och utvecklas i samspel med andra människor. Av intervjuerna framgår även att förskollärarna anser att vi människor föds med ett visst mått av social kompetens. De menar att vi av naturen är sociala varelser och att förmågan till socialt samspel är inbyggt i oss från livets början. Detta menar de har sin förklaring i att vi föds in i en social gemenskap. Samtidigt anser de att social kompetens även är något som individen lär sig under livets gång.

Naturligtvis tror jag att vi föds med en social kompetens, helt klart för jag menar man föds ju in i ett socialt sammanhang /.../ men vissa bitar kanske du får i en större grupp, i ett större sammanhang och det hjälper ju vi barnen att få. (Berit)

Viktoria och Lisa menar, precis som Berit resonerar, att vissa förmågor som ingår i människans sociala kompetens utvecklas först i mötet med andra människor. Barngruppen och samspelet med andra får här stor betydelse. I barngruppen ges barnet möjlighet att öva på det som ingår i den sociala kompetensen samt titta på och ta efter hur andra människor gör. ”Jag tror att det är lite både och... man har säkert en del inbyggt från födseln, samspelet och så, men man lär ju sig vissa saker också när man ser på andra” (Lisa). ”Jag tror man lär sig mycket av det som ingår i social kompetens när man möter andra, i grupp, det är ju där man får öva det så att säga” (Viktoria). Förskollärarna menar också att utvecklingen av social kompetens inte har någon ände utan är något som utvecklas hela livet, vilket vi kan se i Stinas resonemang. ”Det utvecklas ju mer och mer med tiden, man lär ju som vuxen också, hela livet ju” (Stina). Av intervjuerna framgår alltså att förskollärarna anser att barnet till viss del är socialt kompetent redan från födseln, men att individens totala sociala kompetens utvecklas och förfinas under livets gång och då i samspelet tillsammans med andra människor.

När det gäller betydelsen av social kompetens för barnets lärande uttrycker förskollärarna att social kompetens inte nödvändigtvis behöver vara en förutsättning för att kunna lära sig annat. De menar dock att den sociala kompetensen i många fall kan underlätta för individen att lära sig och ta till sig andra saker.

Nej, alltså jag tror inte att det är en sådan där ”måstegrej”, men jag tror att det underlättar nog att man är socialt kompetent, är du osäker så lägger du ner väldigt mycket energi på att fixa vissa grejer liksom och då kanske den energin skulle kunna gå till att koncentrera sig på det man vill utvecklas i eller lära sig. (Jessica)

Av intervjuerna framgår också att förskollärarna anser att social kompetens har en personlig betydelse för barnet. Här är betydelsen av social kompetens för att barnet skall kunna fungera i olika leksituationer tillsammans med andra barn det som framträder tydligast i förskollärarnas resonemang, vilket vi kan se i Sandras resonemang. ”I leken är det jätte viktigt, annars fungerar inte leken, antingen blir det att man inte kan vara med i leken eller så blir det helt kaos för de andra i leken” (Sandra).

6.4 Betydelsen av social kompetens för samhället

När förskollärarna resonerar kring betydelsen av social kompetens för samhället så talar de i första hand om att det har betydelse i alla möten som sker mellan människor i olika situationer ute i samhället. Det handlar bland annat om att samspelet skall fungera mellan människor på olika arbetsplatser eller som i kön till kassan i mataffären. ”Vi är ju sociala varelser och vi är ju så många människor och vi måste ju liksom kunna fungera ihop i olika situationer, på ICA när man står i kön och på arbetsplatsen, annars fungerar ju inte samhället” (Lisa). Av intervjuerna framgår även att förskollärarna anser att social kompetens kan ha stor betydelse vad gäller förekomsten och även förhindrandet av mobbing i skolan.

Det är nog jätte viktigt till exempel för att förhindra mobbing i skolan sen liksom, om man har social kompetens, man känner sig säker liksom och man bemöter andra på ett bra sätt, då tror jag att det är viktigt. (Inger)

Förskollärarna ser även på den sociala kompetensens betydelse för samhället ur ytterligare ett perspektiv. De kopplar ihop social kompetens med det våld som förekommer mellan människor i vårt samhälle och även med de krig som vi människor för runtom i världen.

Om alla människor var socialt kompetenta så skulle det ju inte vara så mycket våld och utanförskap och att man liksom behövde putta ut andra människor eller utsätta andra människor för våld och sådana saker /.../ om alla blev socialt kompetenta och lärde sig på förskolan att ”här är vi go'a mot varandra”, om alla blev så och det kunde funka så, då behövde det ju inte vara något våld i samhället. (Berit)

Jag tänker på alla krig, det är liksom också sådär, om människan hade varit lite mer socialt kompetent och kunnat förstå att man är olika och respektera varandra och kunnat kommunicera på ett bra sätt, så hade det inte varit lika stort idag. (Malin)

7. Slutdiskussion

Vi kommer här att diskutera vårt resultat kopplat till undersökningens syfte och frågeställningar. Resultatet kommer att presenteras under samma fyra rubriker som vi använt oss av i resultatavsnittet. Vi kommer även att diskutera vårt val av metod och hur det kan ha påverkat resultatet.

Syftet med vår studie har varit att undersöka hur förskollärare resonerar kring begreppet social kompetens i förskolan. Utifrån detta syfte har vi särskilt inriktat oss på vad förskollärare anser att social kompetens i förskolan innefattar, hur de anser att de arbetar för att främja barns utveckling av social kompetens, vad de anser att social kompetens har för betydelse för barnets lärande och utveckling samt vilken betydelse de anser att social kompetens har i dagens samhälle. Genom våra intervjuer har vi fått tillgång till hur förskollärarna resonerar kring social kompetens och vi anser att vi därigenom har fått underlag för att kunna besvara våra frågeställningar.

7.1 Metoddiskussion

Det som vi upplevde som positivt med den metod vi valde var att de halvstrukturerade intervjuerna gav respondenterna möjlighet att resonera fritt utifrån våra frågeområden. Deras fria resonering gav oss svar som vi inte tror att vi hade kunnat få om vi hade använt oss av strukturerade intervjufrågor. Eftersom intervjuerna inte följde någon strikt mall hade vi också möjlighet att följa upp förskollärarnas resonemang med olika följdfrågor, vilket vi upplevde fördjupade och berikade vårt material. Sådär i efterhand känner vi dock att vi kanske borde ha gett ut våra frågeområden i förväg till respondenterna. Då hade de haft möjlighet att tänka igenom frågeområdena innan, vilket kanske hade kunnat leda till ännu djupare svar. Detta hade i sin tur i så fall kunnat påverka resultatet. Vi är medvetna om att det faktum att vi båda närvarade vid intervjuerna kan ses som något negativt. Vi upplevde dock detta som positivt och anser det vara en styrka i studien, då vi var två personer som kunde vara uppmärksamma på de svar som respondenterna gav och fundera på följdfrågor samt registrera olika intryck, vilket vi också upplevde som en tillgång i vår senare bearbetning och analys av materialet.

7.2 Innebörden av social kompetens i förskolan

En lexikalisk beskrivning av begreppet social kompetens lyder: ”förmåga att umgås och kommunicera med människor i ens omgivning på ett sätt som befrämjar den sociala samvaron” (Nationalencyklopedin, 2009, hämtad 10 december 2009). Utifrån förskollärarnas resonemang kan vi se att de, när de går in på djupet kring innebörden av social kompetens, lägger in betydligt mer i begreppet än vad en sådan beskrivning gör. I stora drag anser förskollärarna att social kompetens inom förskolan handlar om att kunna samspela med andra människor och att kunna fungera i en grupp, vilket påminner om den lexikaliska beskrivningen. Förskollärarna nämner dock olika förmågor och områden som de anser ingår i den sociala kompetensen och som på så vis fördjupar innebörden av begreppet. Vi kan utläsa att en del av dessa förmågor syftar till att individen skall kunna markera sig själv och att en del syftar till att individen skall kunna bete sig respektfullt gentemot andra människor och vissa inbegriper både och. Vi kan i förskollärarnas resonemang se en likhet med Papes (2001:25) definition av social kompetens. Hon menar att social kompetens handlar om verktyg som gör det möjligt för barnet att hantera olika samspelessituationer. Samtidigt skall barnet ha en god självuppfattning, trivas samt undvika att göra någon annan illa. Balansen mellan hänsyn till sin egen person och hänsyn till andra människor, menar hon är en central del inom den sociala kompetensen. Detta anser även Persson (2003:185), som menar att som social deltagare i samhället innebär social kompetens att individen har förståelse för samt vilja och förmåga till

att framhålla sin personliga mark samtidigt som individen har förmåga att kontrollera sig själv så att den respekterar andra människors personliga mark. Två av de förmågor som förskollärarna anser ingår i social kompetens handlar om att individen kan hävda sig själv samt känna empati för andra människor. Här kan vi se en klar överensstämmelse med ett par av de sociala färdigheter som både Ogden (2003) och Pape (2001) menar är kopplade till social kompetens, vilka är just självhävdelse och empati. Dessa sociala förmågor ser även vi som viktiga och betydelsefulla i mötet med andra människor och för att samspelet dem emellan skall fungera. Forskning visar att just individens förmåga till empati och förmåga till självhävdelse har en stor betydelse för individens möjlighet att utveckla vänskapsrelationer i samspelet med andra människor (Ogden, 2003:235, Pape, 2001:38).

Ytterligare en förmåga som förskollärarna uttrycker som viktig i den sociala kompetensen handlar om att kunna kommunicera med andra människor, såväl barn som vuxna. Redan i Barnstugeutredningen från 1972 framhålls att förskolan skall se till att ge barnen möjlighet att utveckla sin kommunikationsförmåga i samspelet med andra människor (Simmons-Christenson, 1997:246-247). Detta återkommer sedan i det Pedagogiska programmet för förskolan från 1987 där den dialektiska processen mellan barnet och dess omgivning ses som viktig för barns lärande och utveckling (Johansson 2001:17). I läroplanen för förskolan (Lpfö98) betonas att förskolan skall stimulera och utveckla barnens sociala och kommunikativa kompetens och att detta skall ske genom att ha en kulturell och levande social miljö (Utbildningsdepartementet, 2006:5-6). Denna betoning i styrdokumentet av vikten av att barnet skall utveckla sin kommunikationsförmåga i sociala samspel tror vi kan vara en förklaring till att förskollärarna uttrycker kommunikation som en viktig del i den sociala kompetensen.

Resultatet visar att konfliktlösning är ytterligare ett område som förskollärarna kopplar till social kompetens. Här uttrycker förskollärarna att det är önskvärt att barnen löser olika konflikter som uppstår, exempelvis inom leken, genom att samtala med varandra. Förskollärarna uttrycker även att de själva går in och hjälper barnen att samtala kring händelsen, om barnen inte själva lyckas lösa sina konflikter. Här ser vi en likhet med det som Tullgren (2004:46,61,80-81) har kommit fram till i sin studie. Hennes resultat visar att pedagogerna uppmuntrar just att barnen, i konfliktsituationer, skall kunna hantera och kontrollera sina aggressioner samt verbalt ge uttryck för sina känslor. Tullgren menar att barnen helt enkelt styrs mot det som anses utgöra en god samhällsmedborgare. Hon menar att ”barnen förväntas leka på ett sätt som speglar samhällets krav på vissa sociala kompetenser där förmågan att kommunicera är en [sic] tongivande” (s.82). Vi tycker också att det är viktigt att barnen på ett tidigt stadium lär sig att lösa konflikter genom att samtala och inte genom att slåss eller bråka, men vi tycker samtidigt att det är viktigt att man ska få lov att vara arg och få lov att ge utlopp för den känslan, dock inte på ett sätt som gör att man kan skada någon annan eller sig själv.

Förskollärarna kommer även i sitt resonemang kring social kompetens in på normer och regler. De menar att det är viktigt att veta vad som är rätt och fel när det gäller regler, uppförande och beteende. Det visar sig också utifrån intervjuerna att förskollärarna anser det vara av stor vikt att de normer och regler som gäller i samhället förankras i barnet och att barnet följer dessa. Detta kan även vi hålla med om då vi reflekterat över hur många situationer man som människa utsätts för i samhället då man inte kan bete sig hur som helst. Man kan till exempel inte tränga sig före andra i kassan i affären eller gapa och skrika för att få sin vilja igenom. Även Pramling Samuelsson och Sheridan (1999:27-28) betonar detta när

de belyser vikten av att barn utvecklar en förmåga att kunna samarbeta samt kommunicera med andra människor för att kunna verka och fungera i ett demokratiskt samhälle.

7.3 Förskollärarnas resonemang kring arbetet med barns sociala kompetens

När förskollärarna resonerar kring hur de arbetar för att främja barns utveckling av social kompetens visar det sig att de anser att detta arbete är något som sker nästan hela tiden och i ett flertal situationer under dagens lopp. De betonar att de eftersträvar att arbetet med att utveckla barns sociala kompetens skall genomsyra hela verksamheten och inte enbart koncentreras till samlingar och dylikt. Detta resultat var något som vi hade väntat oss, då vi under vår utbildning har fått uppfattningen att denna inställning är vanlig ute i förskolans verksamhet. Även vi anser att arbetet med att utveckla barns sociala kompetens skall genomsyra den dagliga verksamheten, då vi ser det som att detta arbete bör bygga på ett medvetet förhållningssätt från förskollärarnas sida där man tar tillvara vardagliga situationer. Johansson (2003:38,51-52) har i sin studie, där hon bland annat har observerat pedagogers förhållningssätt, kommit fram till att flertalet av pedagogerna har ett mycket samspelande klimat tillsammans med barnen och finns där på ett mycket närvarande sätt för dem i den vardagliga verksamheten. Det övervägande antalet av pedagogerna i studien uttrycker dock att bristen på tid är något som ger negativ inverkan på den pedagogiska verksamheten och att tiden med varje enskilt barn minskar. De menar att det är andra arbetsuppgifter som tar mycket tid från barngruppen. Detta är även något som förskollärarna i vår undersökning uttrycker. De anser att tidsbristen, på grund av andra arbetsuppgifter samt det stora barnantalet, är det enda som kan försvåra arbetet med att utveckla barnens sociala kompetens i vardagliga situationer, då dessa företeelser gör det svårare att ge varje enskilt barn så mycket tid som de önskar att de kunde.

Utöver arbetet i vardagen, beskriver förskollärarna även att de arbetar medvetet med barnens sociala kompetens genom olika planerade aktiviteter som exempelvis samlingar, dramaövningar och samarbetsövningar. Williams m.fl. (2000:102) menar att för att barnen skall få goda förutsättningar för att samspela och ta lärdom av varandra är det nödvändigt att pedagogerna skapar möjligheter för detta. Det är av stor vikt att pedagogerna skapar en miljö samt olika situationer där barnen ges möjlighet att samarbeta på olika sätt. För att gynna barns samspel krävs det att pedagogerna har som mål att skapa en atmosfär där samtliga barn deltar och medverkar, där barnen känner sig trygga och där de på ett självklart sätt samarbetar och har en dialog med varandra (Hundeide 1999 i Williams m.fl. 2000:105). Vi ser det som viktigt att utöver ett medvetet förhållningssätt i vardagen, även ha planerade aktiviteter där man fokuserar olika sociala förmågor, så att det blir en balans mellan dessa båda delar. Om man enbart arbetar med planerade aktiviteter och inte tar tillvara vardagliga situationer i arbetet med barns sociala kompetens så tror vi att dessa aktiviteter enbart blir till lösryckta delar som inte får något fäste i barnet.

Leken ger enligt förskollärarna goda tillfällen att lyfta och synliggöra olika delar som innefattas i den sociala kompetensen. Förskollärarna menar att en stor del av barnens sociala kompetens både visar sig och tränas inom leken. Eftersom leken är den centrala delen i barns vardag så ser även vi den som en stor och viktig del i barns utvecklande av social kompetens. Inom leken tränas flera sociala förmågor och därför ser vi det som viktigt att ta vara på leken och olika situationer som uppkommer inom den. Knutsdotter Olofsson (2003:87) ser också leken som viktig då hon menar att när barn leker med andra barn utvecklas deras sociala kompetens. Förskollärarna uttrycker även att för att leken skall fungera så krävs det ett visst mått av social kompetens hos barnen. Pape (2001:56) menar att för att kunna leka krävs det att barnet har en god förmåga att samspela med andra människor. Samtidigt stärker leken just

denna förmåga. När barn leker måste de även förstå varandras leksignaler och de måste också själva genom signaler kommunicera till andra. En del barn har svårare för att tyda lekens signaler än andra, vilket lätt kan leda till missförstånd (Knutsdotter Olofsson, 2003:23). Vi anser då att det är av stor vikt att vi pedagoger finns där och stöttar och själva träder in i leken. Detta är även något som förskollärarna uttrycker, då de menar att de själva går in i leken när de upplever att barnen behöver stöttning eller vägledning.

Förskollärarna menar att deras eget agerande har stor betydelse för utvecklandet av barns sociala kompetens. De uttrycker att de ser sig själva som vägledare för barnen och därför bör föregå med gott exempel. Vi anser att barn ser hur vi vuxna agerar och kommunicerar med varandra och därför ser vi det som viktigt att vi har samma förhållningssätt som vi vill att barnen skall utveckla och ha sinsemellan. Har vi vuxna ett dåligt eller negativt sätt att vara gentemot varandra så anser vi att det är detta som barnen ser och då tar till sig. Detta uttrycker även Williams (2006:27) då hon menar att vilken typ av samspels- och samtalsklimat som förkovras mellan barnen helt beror på vilka attityder som de människor som arbetar med och som finns runt omkring barnen har.

7.4 Betydelsen av social kompetens för barnets lärande och utveckling

Resultatet visar att förskollärarna anser att social kompetens har stor betydelse för barnets lärande och utveckling eftersom de menar att individen lär och utvecklas i samspel med andra människor. Resultatet visar också att förskollärarna anser att vi människor föds med ett viss mått av social kompetens. De menar att vi föds som sociala varelser med förmågan till socialt samspel inbyggt i oss redan från födseln. Detta menar de har sin förklaring i att vi föds in i en social gemenskap. Här tror vi oss kunna se spår av Vygotskijs teori om barnets utveckling. Han menar att vi människor föds in i en redan existerande social omvärld och att vi där utvecklas genom att vi möter andra människor och blir konfronterade med deras språk, handlingar och beteenden. (Jerlang & Ringsted, 2008:356). Vygotskij menar även, precis som förskollärarna uttrycker, att barn är socialt kompetenta redan från födseln, eftersom barnets förhållande till sig själv och till sin omgivning består av sociala relationer med andra människor, vilka uppkommer omedelbart vid livets början (Strandberg, 2006:47). Förskollärarna anser dock att vissa av de förmågor, som de menar ingår i människans sociala kompetens, utvecklas först i mötet med andra människor. Här betonar förskollärarna barngruppens och det sociala samspelets betydelse för barnets utvecklande av de förmågor som de menar ingår i den sociala kompetensen. Här tror vi återigen att Vygotskijs teori kan ha påverkat förskollärarnas syn på barnets utveckling. Vygotskij menar att samspelet med andra människor är det som ligger till grund för att lärande och utveckling skall ske (Strandberg, 2006:47). Enligt Vygotskij är individens självständiga tänkande en produkt av social aktivitet. Det är alltså social verksamhet som skapar individuell utveckling och inte tvärtom (Imsen, 2000:184). Pape framhåller även att forskning från idag visar på att just nära och trygga relationer samt vilka erfarenheter barnet gör i samspelet med andra människor har en stor betydelse för barnets sociala utveckling, snarare än barnets ålder och mognad som man trodde förr (Pape, 2001:43).

Resultatet visar även att förskollärarna anser att utvecklingen av social kompetens inte har någon ände utan är något som utvecklas hela livet, vilket vi är benägna att hålla med om. Förskollärarna anser att barnet till viss del är socialt kompetent redan från födseln, men att individens totala sociala kompetens utvecklas under livets gång och då i samspelet tillsammans med andra människor. Enligt Ogden (2003:230) kan man betrakta utvecklingen av social kompetens som att den sker i form av en spiral. Under den sociala kompetensens utveckling återkommer lärandeinnehållet hela tiden, fast på nya nivåer. Kunskaper och

färdigheter inom den sociala kompetensen fördjupas och förfinas samt införlivas i alltmer omfattande kompetensmönster ju äldre barnet blir.

När det gäller betydelsen av social kompetens för barnets lärande uttrycker förskollärarna att social kompetens inte behöver vara en förutsättning för att kunna lära sig annat. Här upplever vi att förskollärarna i viss mån är lite motsägelsefulla. Enligt förskollärarna innebär social kompetens att kunna samspela med andra människor och de menar att det är i samspel med andra människor som vi lär och utvecklas. Samtidigt menar de att social kompetens inte är nödvändig för att lära sig andra saker. Förskollärarna menar dock att den sociala kompetensen i många fall kan underlätta för individen att lära sig och ta till sig andra saker, vilket Pape (2001:144) instämmer i då hon menar att när barnet kan behärska det sociala samspelet och dess olika delar har barnet också bättre möjligheter att utveckla och lära sig andra färdigheter.

7.5 Betydelsen av social kompetens för samhället

När förskollärarna resonerar kring vad social kompetens har för betydelse för samhället så talar de om alla möten som sker oss människor emellan. De menar bland annat att social kompetens har betydelse för att samspelet skall fungera mellan människor på olika arbetsplatser eller som i kön till kassan i mataffären. Om barnet inte lär sig det sociala livets grundläggande koder för hur man kontaktar andra barn och hur man leker med dem menar Sommer (2005:130-131) att det finns risk för både social samt personlig avskildhet. Även vi anser att man i dagens samhälle utsätts för många situationer där det krävs att man kan kommunicera och samspela med andra människor. Därför ser vi det som viktigt att man tidigt i livet får verktyg för att utveckla sin sociala kompetens. Pramling Samuelsson och Sheridan (1999:27-28) menar att det samhälle vi lever i idag och det samhälle som väntar oss i framtiden, där flödet av information och kommunikation tar stor plats, kommer att ställa höga krav på att individer utvecklar och besitter en bred kommunikativ och social kompetens.

Resultatet visar att förskollärarna har ytterligare ett perspektiv på betydelsen av social kompetens för samhället. De kopplar ihop social kompetens med det våld som förekommer mellan människor i vårt samhälle och även med de krig som vi människor för runtom i världen. För att inverka på samhällsutvecklingen mot ett mångkulturellt samhälle där man ser människors olikheter som fördelar, är det viktigt att barnen på ett tidigt stadium utvecklar och använder förmågor som gör det lättare för dem att både leva i samt påverka samhället (Williams m.fl. 2000:109-110). Att koppla ihop social kompetens med våld och krig är även något som vi kan göra. Genom att se det utifrån detta perspektiv, får det oss att förstå vikten av att man som pedagog tidigt börjar arbeta med barns utvecklande av social kompetens inom förskolan.

7.6 Didaktiska konsekvenser

De konsekvenser vi kan se efter att ha genomfört denna undersökning är bland annat svårigheten i att definiera begreppet social kompetens. Det är därför viktigt att man inom arbetslaget samtalar och diskuterar kring vad man lägger in för egenskaper i begreppet och vad man anser vara viktigt i utvecklandet av social kompetens. Detta för att kunna utveckla ett gemensamt förhållningssätt och skapa de bästa möjliga förutsättningarna för barnen.

Vi har även förstått att det är viktigt att man som pedagog är medveten om sitt eget förhållningssätt, både gentemot vuxna som barn, eftersom de attityder samt det samtalsklimat som finns mellan de människor som arbetar runt om barnen har betydelse för vilket samtals- och samspekl klimat som utvecklas mellan barnen. Miljön i förskolan skall ge barnen verktyg och situationer som gör det möjligt för barnen att utveckla sin sociala kompetens.

7.7 Fortsatt forskning

Vi valde att i vår studie avgränsa oss till att undersöka hur förskollärare resonerar kring social kompetens och då också hur de resonerar kring arbetet med att utveckla barns sociala kompetens. Ett förslag till fortsatt forskning är därför att, som ett komplement till intervjuer, även göra observationer för att undersöka om förskollärarna arbetar i likhet med det som de uttrycker i intervjuerna. Ett annat förslag är att intervjua både manliga och kvinnliga förskollärare för att undersöka om det råder några skillnader mellan könen kring uppfattningen om social kompetens. Ytterligare en jämförelse mellan uppfattningar kring social kompetens skulle kunna göras mellan barnskötare och förskollärare.

Referenslista

- Eriksson, Ingalill (2001). *Kaos och social kompetens*. Lund: Studentlitteratur.
- Gilje, Nils & Grimen, Harald (2004). *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. Göteborg: Daidalos.
- Hägglund, Solveig & Öhrn, Elisabeth (1992). *Kön, utbildningsmiljöer och prosocial utveckling* (Rapport 1992:02). Göteborg: Göteborgs universitet, Institutionen för pedagogik.
- Imsen, Gunn (2000). *Elevens värld. Introduktion till pedagogisk psykologi* (3:e upplagan). Lund: Studentlitteratur.
- Jerlang, Espen & Ringsted, Suzanne (2008). ”Den kulturhistoriska skolan: Vygotskij, Leontiev och Elkonin” i Jerlang, Espen (red.). *Utvecklingspsykologiska teorier* (5:e upplagan) (s.355-418). Stockholm: Liber.
- Johansson, Bo & Svedner, Per Olov (2006). *Examensarbetet i lärarutbildningen – Undersökningsmetoder och språklig utformning*. Uppsala: Kunskapsföretaget.
- Johansson, Eva (2001). *Små barns etik*. Stockholm: Liber.
- Johansson, Eva (2003). *Möten för lärande. Pedagogisk verksamhet för de yngsta barnen i förskolan*. Skolverkets serie Forskning i fokus, nr.6. Stockholm: Liber.
- Johansson, Eva & Pramling Samuelsson, Ingrid (2007). *Att lära är nästan som att leka - Lek och lärande i förskola och skola*. Stockholm: Liber.
- Juul, Jesper & Jensen, Helle (2003). *Relationskompetens – i pedagogernas värld*. Stockholm: Runa.
- Karlsson, Rauni (2009). *Demokratiska värden i förskolans vardag*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Knutsdotter Olofsson, Birgitta (2003). *I lekens värld*. Stockholm: Liber.
- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun* (2:a upplagan). Lund: Studentlitteratur.
- Lillemyr, Ole Fredrik (2002). *Lek – upplevelse – lärande i förskola och skola*. Stockholm: Liber.
- Lindahl, Marita (1998). *Lärande småbarn*. Lund: Studentlitteratur.
- Malmqvist, Johan (2007). ”Analys utifrån redskapen” i Dimenäs, Jörgen (red.). *Lära till lärare. Att utveckla läraryrket – vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. (s.122-132). Stockholm: Liber.

- Myrdal, A., Rosengren, B., Karlsson, O., Palme, L., Sundström, L. & Hulth, M. (1982). *Förskolan – 80-talets viktigaste skola*. Stockholm: Tidens förlag.
- Nationalencyklopedin (2009). Hämtad 10 december 2009 från: www.ne.se
- Ogden, Terje (2003). *Social kompetens och problembeteende i skolan – kompetensutvecklande och problemlösande arbete*. Stockholm: Liber.
- Pape, Kari (2001). *Social kompetens i förskolan – att bygga broar mellan teori och praktik*. Stockholm: Liber.
- Persson, Anders (2003). *Social kompetens – När individen, de andra och samhället möts* (2:a upplagan). Lund: Studentlitteratur.
- Pramling Samuelsson, Ingrid & Sheridan, Sonja (1999). *Lärandets grogrund*. Lund: Studentlitteratur.
- Rubin, Zick (1981). *Barns vänskap*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Simmons-Christenson, Gerda (1997). *Förskolepedagogikens historia*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Skolverket (2005). *Kvalitet i förskolan. Allmänna råd och kommentarer*. Stockholm: Fritzes.
- Sommer, Dion (2005). *Barndomspsykologi. Utveckling i en förändrad värld* (2:a rev upplagan). Stockholm: Runa.
- SOU 1997:157 (1997). Hämtad 18 december 2009 från: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/02/52/24/61fa71bf.pdf>
- Strandberg, Leif (2006). *Vygotskij i praktiken. Bland plugghästar och fusklappar*. Stockholm: Norstedts.
- Stukát, Staffan (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Säljö, Roger (2000). *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma.
- Tullgren, Charlotte (2004). *Den välreglerade friheten. Att konstruera det lekande barnet*. (Doktorsavhandling). Malmö: Malmö högskola.
- Utbildningsdepartementet. (2006). *Läroplan för förskolan: Lpfö98*. Stockholm: Fritzes.
- Vygotskij, Lev. S. (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos.
- Williams, Pia, Sheridan, Sonja & Pramling Samuelsson, Ingrid (2000). *Barns samlärande - en forskningsöversikt*. Skolverkets monografiserie. Stockholm: Liber.

Williams, Pia (2006). *När barn lär av varandra - samlärande i praktiken*. Stockholm: Liber.

Øzerk, Kamil Z. (1998). "Olika språkuppfattningar, begreppsteorier och ett undervisningsteoretiskt perspektiv på skolämneshinläring" i Bråten, Ivar (red.). *Vygotskij och pedagogiken* (s.80-102). Lund: Studentlitteratur.

Intervjuguide

Frågeområde: Beskriv vad social kompetens innebär för dig.

- Ge exempel.

- Du tar upp... Kan du utveckla vad du menar med det?

- Vilka av de förmågor/färdigheter/områden hos barnet som du har nämnt ser du som viktiga inom förskolans verksamhet?

Ge exempel.

Varför?

Frågeområde: Beskriv hur ni arbetar med barnens sociala kompetens på avdelningen.

- I vilka situationer?

- Någon särskild metod, material?

- Några hinder? Varför?

- Tycker du att det är relevant att arbeta med barns sociala kompetens inom förskolan?
Varför/varför inte?

- Vilken betydelse upplever du att du som förskollärare har i utvecklandet av barns sociala kompetens?

Beskriv.

Du tar upp... Kan du utveckla vad du menar med det?

Frågeområde: Beskriv vilken betydelse du tror att social kompetens har för barns lärande och utveckling?

- Är social kompetens något vi lär oss?

- Är social kompetens en förutsättning för att kunna lära sig andra saker?

- Kan du nämna någon situation i förskolan där det kan vara viktigt för barnet att vara socialt kompetent?

Ge exempel.

- Vilken betydelse anser du att utvecklandet av social kompetens har för samhället?

Ge exempel.

Du tar upp... Kan du utveckla vad du menar med det?

Hej!

Vi är två studenter som utbildar oss till lärare vid Göteborgs Universitet. Vi skall nu skriva den avslutande uppgiften inom lärarutbildningen som är vårt examensarbete och som ger oss vår lärarbehörighet. Arbetet motsvarar 10 veckors heltidsstudier och skall vara klart i januari. Examensarbetets syfte är att undersöka hur förskollärare resonerar kring begreppet social kompetens. De viktigaste frågorna vi behöver få svar på är:

Vad anser förskollärare att begreppet social kompetens innefattar i förskolans verksamhet?
Hur anser förskollärare att de arbetar för att främja barns utveckling av social kompetens?
Vilken betydelse anser förskollärare att social kompetens har för barnets lärande och utveckling?
Vilken betydelse anser förskollärare att utvecklandet av social kompetens har i dagens samhälle?

För att kunna besvara dessa frågor behöver vi samla in material genom intervjuer med förskollärare på er förskola.

Vi önskar på er förskola genomföra undersökningen under vecka 48. Vi vill med detta brev be er delta i den intervju som ingår i vårt examensarbete. Ni kommer att garanteras anonymitet. De förskolor som finns med i undersökningen kommer inte att nämnas vid namn eller på annat sätt kunna vara möjliga att urskilja i undersökningen. I enlighet med de etiska regler som gäller är deltagandet helt frivilligt. Ni har rättigheten att intill den dag arbetet är publicerat, när som helst välja att avbryta deltagandet. Materialet behandlas strikt konfidentiellt och kommer inte att finnas tillgängligt för annan forskning eller bearbetning.

Vad vi behöver från er är att ni skriver under detta brev och godkänner er medverkan i undersökningen och lämnar det till oss vid intervjutillfället.

Datum

.....
Er underskrift

Har ni ytterligare frågor ber vi er kontakta oss på nedanstående e-postadresser eller telefonnummer:

Med vänliga hälsningar

Amanda Hassléus och Linda Berg

Amanda Hassléus
eamth@hotmail.com
0703-046191

Linda Berg
lindaevamaria@hotmail.com
0702-649433

Handledare för undersökningen är Rauni Karlsson.
Kursansvarig lärare är Jan Carle, docent, Göteborgs universitet, Sociologiska institutionen
031-786 4792